

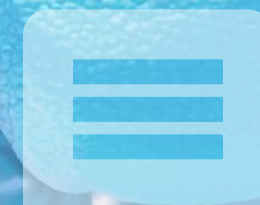

SCEPTYCYZM WOBEC SZCZEPIEŃ PRZECIWKO COVID-19

RAPORT Z BADAŃ WYBRANYCH KOMENTARZY INTERNETOWYCH WRAZ Z REKOMENDACJAMI W ZAKRESIE STRATEGII KOMUNIKACYJNYCH

DIAGNOZA OBEJMUJE PRZEDZIAŁ CZASOWY
OD 1 WRZEŚNIA DO 15 LISTOPADA 2021 ROKU

Bernadetta Ciesek-Ślizowska
Beata Duda
Ewa Ficek
Joanna Przyklenk
Katarzyna Sujkowska-Sobisz
Wioletta Wilczek

Ilustracja 1

Raport stanowi w moim głębokim przekonaniu bardzo udaną próbę połączenia zainteresowań i możliwości poznawczych współczesnej lingwistyki i oczekiwań społeczeństwa, w tym także decydentów z obszaru polityki i komunikacji społecznej. Analiza dyskursów, a konkretnie toposów argumentacyjnych przy użyciu aparatu lingwistycznego pozwala, jak udowodniły lingwistki z Uniwersytetu Śląskiego, precyzyjnie uchwycić schematy myślenia pewnej grupy społecznej na temat szczepień przeciw COVID-19. Analizie przyświeca cel, z jednej strony zrozumienia, ale nie oceny sposobu myślenia określonej grupy społecznej, a z drugiej, jak jednoznacznie wynika z wypracowanych rekomendacji, Autorki z obywatelską postawą i zaangażowaniem podejmują trud oceny dyskursu jako zespołu oddziaływania różnych praktyk komunikacyjnych, kierując się szacunkiem dla Innego i odpowiedzialnością za jakość więzi we wspólnocie. Gratuluję Autorkom raportu i jestem przekonany, że spotka się on z zainteresowaniem osób odpowiedzialnych za jakość komunikowania społecznego w Polsce.

prof. dr hab. Waldemar Czachur

Publikacja udostępniona na licencji: Creative Commons Uznanie autorstwa (CC BY).

Autorstwo raportu:

Bernadetta Ciesek-Ślizowska, Uniwersytet Śląski w Katowicach
Beata Duda, Uniwersytet Śląski w Katowicach
Ewa Ficek, Uniwersytet Śląski w Katowicach
Joanna Przyklenk, Uniwersytet Śląski w Katowicach
Katarzyna Sujkowska-Sobisz, Uniwersytet Śląski w Katowicach
Wioletta Wilczek, Uniwersytet Śląski w Katowicach

Konsultacje merytoryczne:

Waldemar Czachur, Uniwersytet Warszawski

Współpraca merytoryczna:

Marta Margiel, Uniwersytet Śląski w Katowicach
Jan Wieczorek, Politechnika Wrocławska

Działania pomocnicze:

Kamila Błachut, Uniwersytet Śląski w Katowicach
Aleksandra Guzek, Uniwersytet Śląski w Katowicach
Patrycja Skrzyp, Uniwersytet Śląski w Katowicach

Kreacja wizualna i skład publikacji:

Beata Duda, Uniwersytet Śląski w Katowicach
Milena Giza, Fundacja Wiedzy i Dialogu Społecznego Agere Aude

Korekta:

Małgorzata Grzonka, Fundacja Wiedzy i Dialogu Społecznego Agere Aude

ISBN: 978-83-951069-7-2

Publikacja została opracowana w programie Canva.
Źródło elementów graficznych: canva.com, pixabay.com, pexels.com.

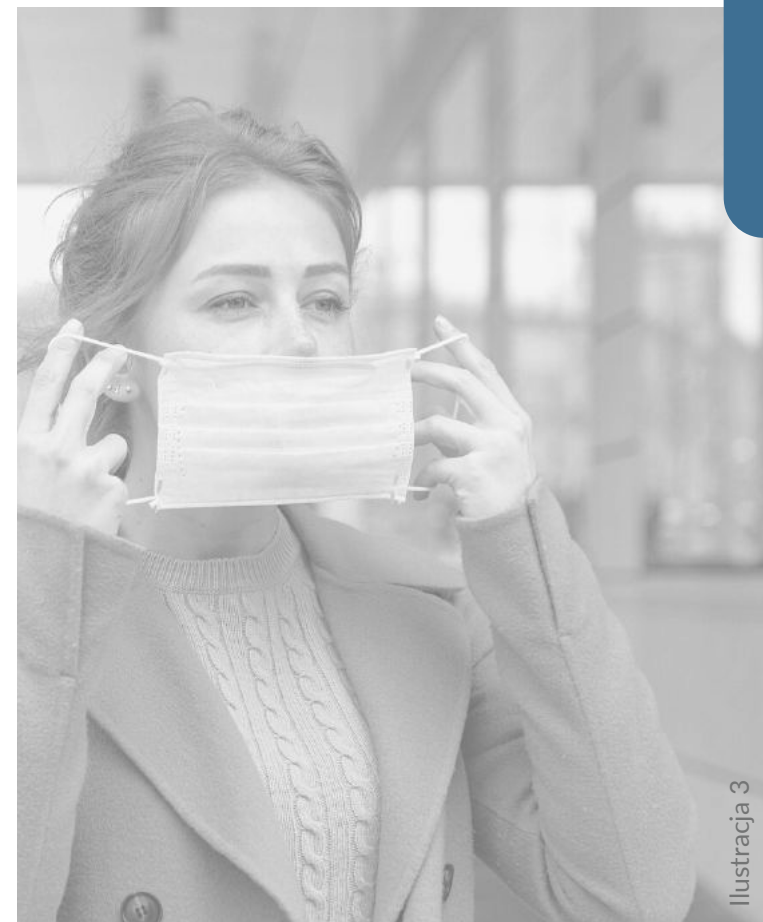
SPIS TREŚCI

1. Wprowadzenie	4
2. Wnioski z badań	7
3. Komunikowanie o COVID-19. Wybrane zagadnienia z niedługiej historii badań	14
4. Szkiełko, oko, maszyna. Założenia teoretyczno-metodologiczne	15
5. Piszę, co myślę. Charakterystyka materiałów źródłowych	17
6. Analiza argumentów w komentarzach osób negatywnie wypowiadających się o szczepieniach na COVID-19	18
6.1. Brak zaufania	19
6.1.1. Myślę źle o szczepieniach, ponieważ nie ufam rządzącym/władzy	21
6.1.2. Myślę źle o szczepieniach, ponieważ nie ufam lekarzom (oraz medycynie, nauce)	25
6.1.3. Myślę źle o szczepieniach, ponieważ nie ufam firmom farmaceutycznym	27
6.1.4. Myślę źle o szczepieniach, ponieważ nie ufam mediom	29
6.2. Przekonanie o braku działania/słabym działaniu szczepionki	32
6.3. Przekonanie o tym, że szczepionka jest niebezpieczna dla zdrowia	39
6.3.1. Myślę źle o szczepieniach, ponieważ uważam, że szczepionka prowadzi/może prowadzić do śmierci	41
6.3.2. Myślę źle o szczepieniach, ponieważ uważam, że szczepionka powoduje skutki uboczne	44
6.3.3. Myślę źle o szczepieniach, ponieważ uważam, że szczepionka nie została wystarczająco przebadana	46
6.3.4. Myślę źle o szczepieniach, ponieważ uważam, że szczepionka osłabia organizm	48
6.4. Przekonanie o nieistnieniu wirusa SARS-CoV-2 lub o jego niewielkim wpływie na zdrowie	50
6.5. Przekonanie o tym, że pandemia została zaplanowana (teorie spiskowe)	54
6.6. Wątpienie w zapewnienia o skuteczności dwóch dawek szczepionki	58
6.7. Przekonanie o istnieniu lepszych metod ochrony przed wirusem SARS-CoV-2 niż szczepienia	62
6.7.1. Myślę źle o szczepieniach, ponieważ uważam, że odporność buduje się naturalnymi sposobami	64
6.7.2. Myślę źle o szczepieniach, ponieważ uważam, że lepsze jest leczenie konwencjonalnymi metodami (leczenie objawowe)	66
6.8. Przekonanie o marginalizacji znaczenia innych chorób	69
6.9. Przekonanie o posiadaniu wolności wyboru	73
7. Strategie odpowiedzialnej komunikacji o szczepieniach	77
8. Dobra komunikacja. Rekomendacje	79
9. Spis ilustracji	81
10. Bibliografia i netografia	82

Pandemia SARS-CoV-2 – szczególny moment w historii naszego świata, zmienia nasze życie, w tym naszą polską rzeczywistość, w sposób jeszcze kilka lat temu niewyobrażalny. Skłania to badaczy reprezentujących różne dyscypliny do refleksji nad zależnymi od pandemii przejawami życia społecznego. W ostatnich miesiącach powstało wiele publikacji przyjmujących formułę między innymi raportów, które przynoszą bardzo ciekawe, oparte na dowodach naukowych wnioski, instrukcje, wskazówki (Oleksey i in. 2020; Troszyński i in. 2020; Wróblewski i in. 2020; Dobosz i in. 2021; Jarosz i in. 2021; Pawińska, Zyzik 2021).

Momentem zwrotnym w walce z pandemią było niewątpliwie opracowanie szczepionki przeciw COVID-19. Na początku 2021 roku zaczęliśmy się masowo szczepić, wielu z nas odliczało dni do szczepienia, z nadzieją, że po nim świat wróci choć trochę do tego, który znaliśmy sprzed pandemii. Wtedy pochwała nauki, której zawdzięczaliśmy nadzieję na normalność możliwą dzięki szczepieniom, była wielka. Z czasem jednak zaczęło przebijać się do społecznej przestrzeni komunikacji coraz więcej głosów sceptyków szczepień. Ich głos stawał się coraz mocniejszy. Latem i jesienią 2021 roku, gdy okazało się, że liczba osób zaszczepionych dwiema dawkami była, zdaniem epidemiologów, zbyt mała, zaczęto w sposób często zaskakujący promować szczepienia, namawiać do nich. Wtedy głos osób negatywnie wypowiadających się o szczepieniach stał się jeszcze wyraźniej słyszalny, tym bardziej, że do osób deklarujących niechęć do szczepień zaczęły dołączać osoby zaszczepione, ale wyrażające brak zgody na kolejne dawki. I właśnie ten przejaw, przejaw komunikacyjny pandemicznej rzeczywistości, stał się przedmiotem naszej analizy. W tym celu przyjrzałyśmy się występującym w konkretnych źródłach wypowiedziom prezentującym przekonania o pandemii i wartości szczepień.

Ilustracja 3

Celem naszych badań jest przede wszystkim wskazanie pewnych toposów argumentacyjnych pojawiających się w komentarzach osób negatywnie wypowiadających się o szczepieniach przeciw COVID-19. Chcemy sprawdzić, jakie przekonania pozwalają nadawcom interesujących nas komunikatów formułować sceptyczne opinie na temat szczepień.

Spojrzenie naszego zespołu oraz dobór materiałów do analizy wynika, co oczywiste, ze specyfiki dyscypliny, którą reprezentujemy, a mianowicie językoznawstwa. Badania zostały zlecone przez Fundację Wiedzy i Dialogu Społecznego Agere Aude naszemu zespołowi, który pracuje w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach.

Teksty, wypowiedzi, słowa, które zawsze ktoś w jakimś celu kieruje do kogoś, są, w naszym przekonaniu, kluczowym rezerwuarem wiedzy o współczesnym świecie, o ludziach w nim żyjących, ich przekonaniach, wartościach. Badania prowadzimy na konkretnych tekstach, wypowiedziach, nie podejmujemy badań kwestionariuszowych właściwych bardziej naukom społecznym i będących podstawą wielu przywołanych już raportów. Interesuje nas słowo, bo ono potrafi ranić, ale i budować przyjaźnie, potrafi dzielić społeczność, ale i je spajać. Polaryzacja poglądów dotycząca wielu istotnych przestrzeni naszego życia bierze swój początek w słowie. To słowo właśnie, słowo dobre, mądre, krzepiące, może zburzyć te mury, które pojawiają się między nami wszystkimi.

Autorki

Ilustracja 4

szpital lekarz fala pandemia
 szczepienie ile człowiek
 zdrowie propaganda ministerstwo
 szczepić
 zaszczepić Niedzielski
 odporność preparat
 szczepionka wasz
 wirus grypa statystyka zakazić
 covid zachorować zakażenie
 dawka chory choroba
 zgon testować chory osoba
 liczba dane test zembrzeć chorować

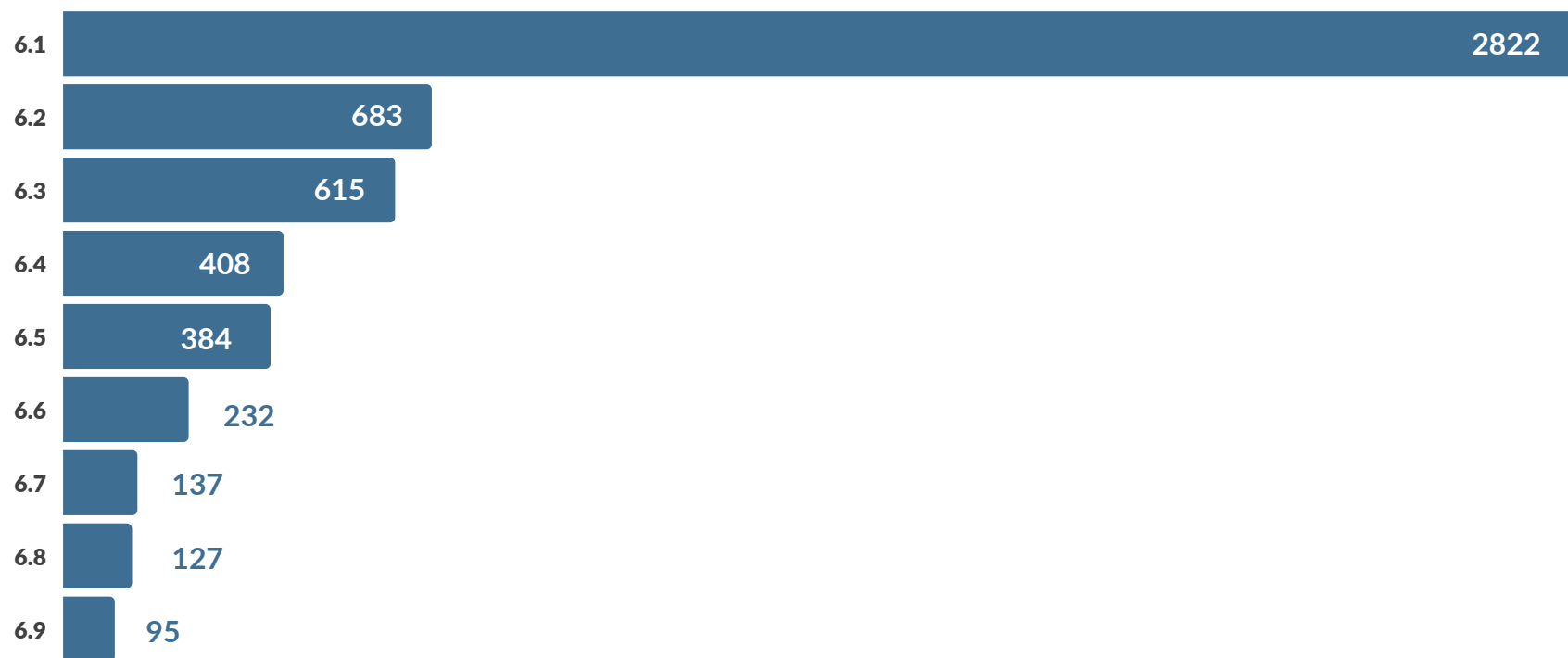
Raport opracowany został przez sześciuosobowy zespół badaczek Instytutu Językoznawstwa Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, na zlecenie Fundacji Wiedzy i Dialogu Społecznego AGERE AUDE. Badania dotyczyły wypowiedzi osób negatywnie wyrażających się o szczepieniach przeciw COVID-19. Językoznawczynie przeprowadziły ogląd argumentów na podstawie ilościowej oraz jakościowej analizy **3650 komentarzy** użytkowników internetu zamieszczanych w okresie od **1 września** do **15 listopada 2021 r.** pod postami dotyczącymi pandemii COVID-19 publikowanymi na oficjalnym fanpage'u Ministerstwa Zdrowia na Facebooku. Autorki przeanalizowały tendencje w doborze argumentów, co pozwoliło na wyodrębnienie **9 toposów argumentacyjnych** w komentarzach osób negatywnie wypowiadających się o szczepieniach.

Ilustracja 5

WNIOSKI

Legenda

- 6.1. Brak zaufania
- 6.2. Przekonanie o braku działania/słabym działaniu szczepionki
- 6.3. Przekonanie o tym, że szczepionka jest niebezpieczna dla zdrowia
- 6.4. Przekonanie o nieistnieniu wirusa SARS-CoV-2 lub o jego niewielkim wpływie na zdrowie
- 6.5. Przekonanie o tym, że pandemia została zaplanowana (teorie spiskowe)
- 6.6. Wątpienie w zapewnienia o skuteczności dwóch dawek szczepionki
- 6.7. Przekonanie o istnieniu lepszych metod ochrony przed wirusem SARS-CoV-2 niż szczepienia
- 6.8. Przekonanie o marginalizacji znaczenia innych chorób
- 6.9. Przekonanie o posiadaniu wolności wyboru

BRAK ZAUFANIA

Przeprowadzone badania wykazały, iż najczęściej występującym toposem argumentacyjnym (obecność w 2822 komentarzach), uzasadniającym niechęć czy wręcz sprzeciw wobec szczepień przeciwko COVID-19, jest brak zaufania (ok. 77% całego analizowanego korpusu). Komentujący wskazują kilka podmiotów i instytucji, których intencje uważają za nieszczerze. Wśród nich są:

- Przedstawiciele władzy (ok. 55% badanego korpusu). W komentarzach internautów (często niezwykle emocjonalnych) pojawiają się wypowiedzi, z których jasno wynika, iż kwestionowane są podawane przez Ministerstwo Zdrowia informacje na temat skuteczności szczepień przeciwko COVID-19. Wysoki udział procentowy takich komentarzy w tej grupie nie jest zaskakujący, ponieważ analizowane wypowiedzi były reakcją na inicjujący post Ministerstwa Zdrowia.
- Lekarze (patrząc szerzej także przedstawiciele świata medycyny czy nawet nauki). Taka postawa była aktualizowana w 195 komentarzach (ok. 5% całego badanego korpusu). Internauci wskazywali nie tylko na okoliczności związane z kryzysem wywołanym przez pandemię, ale także na rozczarowanie postępem nauki czy spadek zaufania wobec autorytetów. Wśród komentarzy pojawiły się także głosy krytyki wobec funkcjonowania całego systemu opieki zdrowotnej w Polsce.
- Firmy farmaceutyczne. Pojawiające się zarzuty obecne w 153 przykładach (ok. 4% badanego zasobu) zawierają następujące schematy argumentacyjne: wykreowanie pandemii wyłącznie dla zysku, unikanie odpowiedzialności za potencjalne skutki uboczne podawania szczepionek oraz porównywanie firm farmaceutycznych do organizacji mafijnych.
- Media. Wypowiedzi osób wątpiących w uczciwość szeroko pojętych mediów pojawiły się w 117 komentarzach (ok. 3% analizowanego korpusu). Wątpliwości te manifestowane są zarówno wobec nadawców publicznych, jak i komercyjnych, mediów tradycyjnych oraz nowych (informacyjne portale internetowe). Media postrzegane są jako podmioty szukające sensacji, straszące chorobą czy wręcz kreujące pandemię. Informacje o koronawirusie podawane w mediach nazywane są przez internautów: *propagandą medialną, pandemią medialną, wirusem paniki*.

PRZEKONANIE O BRAKU DZIAŁANIA/SŁABYM DZIAŁANIU SZCZEPIONKI

Kolejną grupę toposów argumentacyjnych przeciwko szczepieniom stanowią głosy o braku działania/słabym działaniu szczepionek (683 komentarze, ok. 19% analizowanego korpusu). Tu wskazywane są często jednostkowe – znane z własnego doświadczenia, środowiska bądź zasłyszane – przykłady, a także argumenty związane z nieskutecznością szczepionki na nowe warianty wirusa lub krótszym, niż zakładano, okresem odporności.

PRZEKONANIE O TYM, ŻE SZCZEPIONKA JEST NIEBEZPIECZNA DLA ZDROWIA

Przeświadczenie, że szczepionka na COVID-19 jest niebezpieczna dla zdrowia, jako argument podnoszony przeciwko szczepieniom, pojawia się w 615 komentarzach (ok. 17% całości badanego materiału). Ich autorzy odnoszą się nieufnie do szczepionek, uzasadniając swoją niechęć przekonaniem, iż szczepionka:

- Prowadzi/może prowadzić do śmierci. Największym niebezpieczeństwem wynikającym z przyjęcia szczepionki przeciw COVID-19 może być, zdaniem komentujących, śmierć osoby zaszczepionej. Sądy takie pojawiają się aż w 217 komentarzach (ok. 6% korpusu) i zazwyczaj są one mocno emocjonalne, co przejawia się m.in. w pytaniach retorycznych stawianych zwłaszcza w kontekście liczby zgonów osób zaszczepionych.
- Powoduje skutki uboczne. Przekonanie to pojawia się w 126 komentarzach (ok. 3% analizowanego zasobu), których autorzy konkretyzują opisywane przez siebie skutki poszczepienne, określając równocześnie rodzaj możliwych powikłań oraz przedstawiając konkretne przypadki jednostkowe, w tym własne doświadczenia po przyjęciu szczepionki.
- Nie została wystarczająco przebadana. Wątek ten pojawia się w 107 komentarzach (ok. 3% badanego zasobu). Zazwyczaj jest on sprowadzany do traktowania zarówno szczepionek, jak i akcji szczepień przeciw COVID-19 jako eksperymentu medycznego, doświadczenia.
- Osłabia organizm. Pojawia się ono w 52 komentarzach zamieszczonych na facebookowym fanpage'u Ministerstwa Zdrowia. Internauci przytaczają także przykłady wskazujące na konkretne przypadki osłabienia organizmu po przyjęciu szczepionki.

PRZEKONANIE O NIEISTNIENIU WIRUSA SARS-COV-2 LUB O JEGO NIEWIELKIM WPŁYWIE NA ZDROWIE

Negatywne zdanie o szczepieniach, wynikające z przekonania o tym, że COVID-19 jako wirus o wymiarze pandemicznym nie istnieje, a ludzie chorują po prostu na grypę, dotyczy 408 komentarzy (ok. 11% analizowanego zasobu). Internauci bardzo często zwracają uwagę w tego typu komentarzach na niepotrzebne zastraszanie i wywoływanie paniki.

PRZEKONANIE O TYM, ŻE PANDEMIA ZOSTAŁA ZAPLANOWANA (TEORIE SPISKOWE)

Teorie spiskowe przewijają się w 384 komentarzach (ok. 11% badanego zasobu). Najczęściej ujawnianym w tej grupie komentarzy przeświadczeniem jest koncepcja, że pandemia (zwana także wymownie *plandemia*) i szczepienia zostały zaplanowane przez jednostki lub tzw. grupy sterujące światową gospodarką.

WĄTPIENIE W ZAPEWNIENIA O SKUTECZNOŚCI DWÓCH DAWEK SZCZEPIONKI

Argumentem przemawiającym za niechęcią do (kolejnych) szczepień są także, zdaniem komentujących, wcześniejsze zapewnienia władz o bezpieczeństwie epidemicznym po dwóch dawkach szczepionki (takie stanowisko pojawia się w 233 komentarzach, ok. 6% badanego korpusu). Konieczność przyjęcia trzeciej dawki jest, zdaniem nadawców analizowanych komentarzy, równoznaczna z brakiem skuteczności szczepionki.

PRZEKONANIE O ISTNIENIU LEPSZYCH METOD OCHRONY PRZED WIRUSEM SARS-COV-2 NIŻ SZCZEPIENIA

Kolejnym zestawem argumentów pojawiającym się w analizowanym materiale są – wydawałoby się reprezentowane w niewielkim stopniu (137 poświadczeń, ok. 4% całego korpusu), ale dość nośne medialnie – przekonania o tym, że istnieją inne sposoby poza szczepieniami, które pozwalają nie tylko na zachowanie dobrego stanu zdrowia w czasie pandemii, ale i na jej zakończenie. Najczęściej komentujący zwracają uwagę na konieczność budowania naturalnej odporności, choć nierzadko sugerują inne konwencjonalne lub niekonwencjonalne sposoby leczenia COVID-19.

PRZEKONANIE O MARGINALIZACJI ZNACZENIA INNYCH CHORÓB

Bardzo wyrazistą grupę komentarzy przeciwko szczepieniom (127 poświadczeń, ok. 3% całego korpusu) stanowią te, które wskazują na nieproporcjonalnie częstsze informowanie o skutkach COVID-19 niż o innych niejednokrotnie cięższych i powszechniej występujących chorobach.

PRZEKONANIE O POSIADANIU WOLNOŚCI WYBORU

Negatywne zdanie o szczepieniach, wynikające z przekonania o tym, że ktoś chce odebrać komentującemu prawo do wolności wyboru, pojawia się w 95 komentarzach (ok. 3% całego korpusu). Walka o wolność w analizowanych wypowiedziach przyjmuje różne oblicza. Powiązana jest m.in. z kwestionowaniem wiarygodności informacji przekazywanej przez władze na temat pandemii, czasami także komentarze przybierają formę bezpośredniego nawoływania do wolności wyboru jako wartości konstytucyjnej.

Choć częstotliwość i popularność toposów argumentacyjnych, które aktualizowane są w wypowiedziach sceptyków szczepień (w tym użytkowników portalu Facebook), może się zmieniać w czasie, podjęte badania wykazały, że interesujące nas toposy charakteryzują się względną trwałością.

Zarówno w 2020 (por. Wawrzuta i in. 2021), jak i w 2021 r. mamy bowiem do czynienia z przeświadczeniem, że COVID-19 lub wirus SARS-CoV-2 nie istnieją albo nie są niebezpieczne dla zdrowia, szczepionka nie została wystarczająco przebadana, a naturalne metody ochrony są lepsze niż szczepionki. Autorzy komentarzy internetowych niezmiennie deklarują również niechęć do szczepień, która wynika z przekonania o prawie do wolności wyboru. Większość toposów argumentacyjnych uległa jedynie pewnej modyfikacji. W analizowanych przez nas komentarzach internauci nie tylko deklarowali brak zaufania do rządu (jak to miało miejsce w roku 2020; por. ponownie Wawrzuta i in. 2021), lecz także podejrzliwość wobec innych podmiotów bądź instytucji (lekarzy, medycyny/nauki, mediów, firm farmaceutycznych). W zgromadzonym korpusie dostrzec można poza tym schematy argumentacyjne już wcześniej rozpoznane (Wawrzuta i in. 2021). Pierwszym z nich jest przekonanie, że szczepionka nie istnieje lub nie działa – w analizowanym przez nas materiale aktualizuje się ono zazwyczaj w komentarzach dotyczących braku działania lub słabego działania szczepionki.

Przeobrażeniu ulega również topos: szczepionka jest niebezpieczna dla zdrowia – tu udało się nam z kolei wyłonić nowe schematy argumentacyjne, niewskazywane w pracy Wawrzuta i in. 2021: szczepionka prowadzi/może prowadzić do śmierci, szczepionka powoduje skutki uboczne, szczepionka osłabia organizm. Dostrzegłyśmy również modyfikację przekonania związanych z teoriami spiskowymi – 5G, czipy i inne to w rozpatrywanych przez nas komentarzach figury drugiego planu, na pierwszy plan wysuwa się natomiast *plandemia*.

Na koniec warto z pewnością zapytać, czy w 2021 roku pojawiły się nowe toposy oraz czy wcześniej prezentowane przekonania przestały być aktualizowane w wypowiedziach. W tej drugiej grupie mieszczą się nawiązania do świńskiej grypy, a także postulat, że szczepionka istniała już przed pandemią COVID-19. Nowymi toposami są: marginalizacja innych niż COVID-19 chorób, wątplenie w zapewnienia o skuteczności dwóch dawek szczepionki i wreszcie: przekonanie, że lepsze od szczepionki może być po prostu leczenie metodami konwencjonalnymi (leczenie zachowawcze, farmakoterapia).

KOMUNIKOWANIE O COVID-19. WYBRANE ZAGADNIENIA Z NIEDŁUGIEJ HISTORII BADAŃ

Temat pandemii wywołanej przez wirus SARS-CoV-2 cieszy się nieustannie rosnącym zainteresowaniem współczesnego świata nauki. Podejmują go przy tym nie tylko badacze z kręgu nauk ścisłych (mikrobiologii czy medycyny) koncentrujący się na rozwiązywaniu określonych problemów zdrowotnych, lecz także przedstawiciele nauk społecznych i humanistycznych – psycholodzy, socjolodzy, językoznawcy (zob. np. Heitzman 2020; Długosz 2020; Brzeźniak 2020; Bączkowska 2020; Cierpich-Kozieł 2020; Gębka-Wolak 2020; Kosmalska 2020; Kuligowska 2020; Włoskiewicz 2020; Hess-Lüttich 2020; Kranert i in. 2020).

Prezentowane w dalszej części raportu spostrzeżenia wpisują się właśnie w drugi z przywołanych tu nurtów dociekań. Szczególnie bliskie są nam te obserwacje, które odnoszą się do komunikowania o pandemii (por. też termin *infodemia*, czyli epidemia informacyjna towarzysząca COVID-19; Wróblewski 2020: 33), ściślej zaś – wskazują, że ta bezprecedensowa jak dotąd sytuacja w istotnym stopniu wpłynęła na komunikację międzyludzką oraz przyczyniła się do polaryzacji stanowisk zajmowanych wobec różnorodnych zjawisk *koronareczywistości*. Choć można przyjąć, że wraz z jej zaistnieniem, podobnie jak w przypadku każdej epidemii, niektóre więzi międzyludzkie zostały rozluźnione bądź wręcz zerwane (Sznajderman 1994: 50), powstały niewątpliwie nowe wspólnoty (np. zwolenników i przeciwników obostrzeń, szczepionek itd.), którym warto i trzeba się przyglądać. Z uwagi na taki, a nie inny przedmiot zainteresowania raportu ważne wydały się nam wreszcie badania (rozmaicie zresztą sprofilowane) nad uwarunkowaniami i różnorodnością zachowań antyszczepionkowych (por. Szalonka 2020; Kozik 2021; Krzewińska i in. 2021; *Stosunek do szczepień ochronnych...*, 2021; Żerdziński 2021; Żuradzki 2021). Niejakie inspiracje czerpałyśmy ponadto z opracowań mogących znaleźć zastosowanie praktyczne, takich jak: Troszyński i in. 2020; Wróblewski i in. 2020; Pawińska, Zyzik 2021.

Istotnym punktem odniesienia raportu stała się praca Dominika Wawrzuty, Mariusza Jaworskiego, Joanny Gotlib oraz Mariusza Panczyka pt. *What Arguments against COVID-19 Vaccines Run on Facebook in Poland: Content Analysis of Comments* (2021). Autorzy artykułu charakteryzują argumenty tematyczne przeciwko szczepieniom obecne w komentarzach zamieszczonych na Facebooku i związane z pięcioma kluczowymi wydarzeniami z 2020 r. dotyczącymi wprowadzenia do obrotu szczepionek na COVID-19. Argumenty te podzielono na 12 kategorii mogących posłużyć, zdaniem badaczy, do monitorowania ewolucji postaw społeczeństwa w tym zakresie. W raporcie nawiązujemy do typów argumentów dostrzeżonych we wskazanym opracowaniu naukowym, a w razie potrzeby (w oparciu o zebrany materiał źródłowy) zgłaszamy własne propozycje.

SZKIEŁKO, OKO, MASZYNA. ZAŁOŻENIA TEORETYCZNO-METODOLOGICZNE

Badania argumentów obecnych w internetowych komentarzach na temat szczepień przeciwko COVID-19 prowadzone były w oparciu o komplementarne wobec siebie ilościowe i jakościowe metody analizy materiału źródłowego, w tym narzędzia i metody językoznawstwa korpusowego. Interpretacje przygotowywano w nawiązaniu do założeń lingwistyki dyskursu (Czachur 2020). Dzięki temu możliwe stało się wyodrębnienie, a następnie szczegółowy ogląd toposów argumentacyjnych aktualizowanych w wypowiedziach osób negatywnie mówiących o szczepieniach.

Podjęte przez zespół badawczy działania, mające na celu ukazanie kluczowych toposów argumentacyjnych, zostały przeprowadzone według planu, który ilustruje Tabela 1. Poszczególne etapy prac były determinowane przez główny cel badań oraz przyjętą perspektywę ilościowo-jakościową.

Do analiz ilościowych wykorzystano usługi oferowane w ramach infrastruktury CLARIN-PL, między innymi narzędzia podstawowego przetwarzania tekstu (analiza morfosyntaktyczna, lematyzacja itp.), oraz aplikację webową o nazwie Korpusomat (Kieraś, Kobyliński, Ogrodniczuk 2018), która łączy w sobie narzędzia, jakie powstały i są rozwijane w Zespole Inżynierii Lingwistycznej Instytutu Podstaw Informatyki PAN oraz w Katedrze Sztucznej Inteligencji PWr. Przygotowany został korpus komentarzy internetowych (por. charakterystyka materiałów źródłowych) oraz przeprowadzone zostały, pomocne przy charakterystyce materiału źródłowego, analizy frekwencyjne. Na podstawie tych ostatnich wyodrębniono słowa kluczowe zarówno dla całego zbioru komentarzy, jak również dla poszczególnych grup argumentów; por. chmury słów* zawarte w raporcie.

Do analiz jakościowych wykorzystano z kolei metodę analizy toposów argumentacyjnych, czyli pewnych reguł wnioskowania, których siła oddziaływania wynika z powszechnej opinii (Smykała 2021: 473). Aplikacja tej metody umożliwiła „zbadanie wynegocjowanych systemów przekonań i znaczeń” (Czachur 2020: 243), jakie ujawniają się w komentarzach osób negatywnie wypowiadających się o szczepieniach na COVID-19. W interesujących nas wypowiedziach oglądowi poddane zostały konkretne argumenty, co w rezultacie pozwoliło na wyróżnienie 9 toposów argumentacyjnych.

*Podstawą obliczenia słów kluczowych stało się porównanie listy frekwencyjnej korpusu komentarzy z listą frekwencyjną korpusu referencyjnego, którym jest milionowy korpus NKJP (Korpusomat: online).

SZKIEŁKO, OKO, MASZYNA. ZAŁOŻENIA TEORETYCZNO-METODOLOGICZNE

Analiza źródeł	Szczegółowa analiza badań nad komunikacją w dobie pandemii SARS-CoV-2 – lektura powstałych w ramach różnych dziedzin i dyscyplin tekstów naukowych, zestawień i raportów.
Pozyskanie materiałów źródłowych	Pobranie komentarzy internetowych z profilu Ministerstwa Zdrowia na portalu Facebook i ich przetworzenie w bazę danych.
Selekcja materiału do badań	Selekcja i znakowanie materiału źródłowego na podstawie przyjętych kryteriów; por. charakterystyka materiału źródłowego. Znakowanie każdego z komentarzy przez anotatorów oraz superanotacja.
Stworzenie korpusu	Przetworzenie uzyskanej bazy tekstów w korpus z wykorzystaniem narzędzia Korpusomat.
Testowanie korpusu/ analiza ilościowa 1	Testowanie powstałego korpusu komentarzy. Ustalenie zestawu słów kluczowych dla całego zbioru komentarzy.
Analiza jakościowa	Ogląd wyselekcjonowanego materiału źródłowego pod kątem poszukiwania toposów argumentacyjnych. Interpretacje każdego z komentarzy były dokonywane przez badaczki z zespołu. Rezultat – 9 grup tekstów reprezentujących wyodrębnione toposy argumentacyjne.
Stworzenie subkorpusów	Podział korpusu na 9 subkorpusów (zgodnie z wyodrębnionymi kategoriami) z wykorzystaniem narzędzia Korpusomat.
Analiza ilościowa 2	Ustalenie relacji zależności między poszczególnymi toposami argumentacyjnymi aktualizowanymi w badanych komentarzach; por. grafy, opracowanie zestawu słów kluczowych dla całego zbioru komentarzy.
Podsumowanie	Opracowanie wniosków z badań w postaci raportu.

Tabela 1. Etapy prac

Materiał źródłowy niniejszego badania stanowią komentarze użytkowników internetu zamieszczane pod postami dotyczącymi pandemii SARS-CoV-2 publikowanymi przez Ministerstwo Zdrowia na jego oficjalnym profilu na Facebooku. To ministerstwo podaje codziennie aktualne, oficjalne informacje na temat sytuacji epidemicznej w Polsce, stąd analitycznemu oglądowi poddano wypowiedzi komentujące właśnie ministerialny przekaz.

Wybór portalu społecznościowego jako źródła materiału językowego podyktowany jest natomiast celem badania, którym było ukazanie schematów komunikacyjnych, toposów argumentacyjnych, tendencji w doborze leksyki w wypowiedziach osób negatywnie nastawionych wobec szczepionek przeciw COVID-19. Przestrzenią, w której obywatele mogą zamieszczać takie wypowiedzi i komunikować się ze sobą, są właśnie media społecznościowe. Z punktu widzenia naszego badania ważne jest też to, że dają one możliwość zaistnienia grupom wygłaszającym niepopularne sądy (por. Piekot 2014: 319–320) czy szerzej – każdemu obywatelowi (Laskowska 2010). Komentarze internetowe zawierają autorskie przemyślenia nawiązujące do głównego, komentowanego tematu, charakteryzują się także spontanicznością, ekspresywnością i emocjonalnością (Urzędowska 2019: 134–135).

W celu ukazania toposów argumentacyjnych obecnych w wypowiedziach osób negatywnie nastawionych do szczepień przeanalizowano 3650 komentarzy (z pominięciem, co oczywiste, komentarzy wyrażających sądy pozytywne i neutralne) opublikowanych w okresie od 1 września 2021 r. do 15 listopada 2021 r. Do bazy materiałowej włączono tylko komentarze pierwszego rzędu, a więc te, które odnosiły się bezpośrednio do przedstawianych w postach informacji o sytuacji epidemicznej, pominięto natomiast komentarze odnoszące się do wypowiedzi innych osób. W ten sposób uzyskano dostęp do wypowiedzi na tematy przedstawiane w postach, a nie dotyczących komentarzy innych użytkowników internetu. Należy podkreślić, że wielokrotnie w jednym komentarzu autorzy zamieszczali więcej niż jeden argument przeciw szczepieniom, choć zdarzały się i takie, które zawierały jedno uzasadnienie. Ogólna liczba komentarzy nie równa się zatem liczbie podawanych argumentów – tych jest zdecydowanie więcej. W raporcie w przytoczeniach komentarzy zachowano oryginalną pisownię.

Trzeba mieć świadomość, że badanie komentarzy internetowych niesie za sobą również pewne zagrożenia – wśród autentycznych wypowiedzi mogą znajdować się komentarze internetowych trolli czy botów. Nie jesteśmy jednak w stanie zweryfikować tożsamości nadawców, co więcej, nie wydaje się to aż tak znaczące, każdy wprowadzony w przestrzeń internetową przekaz pełni bowiem funkcję komunikacyjną (Urzędowska 2019: 134) – podtrzymuje bądź modyfikuje zbiorowe wyobrażenia o rzeczywistości.

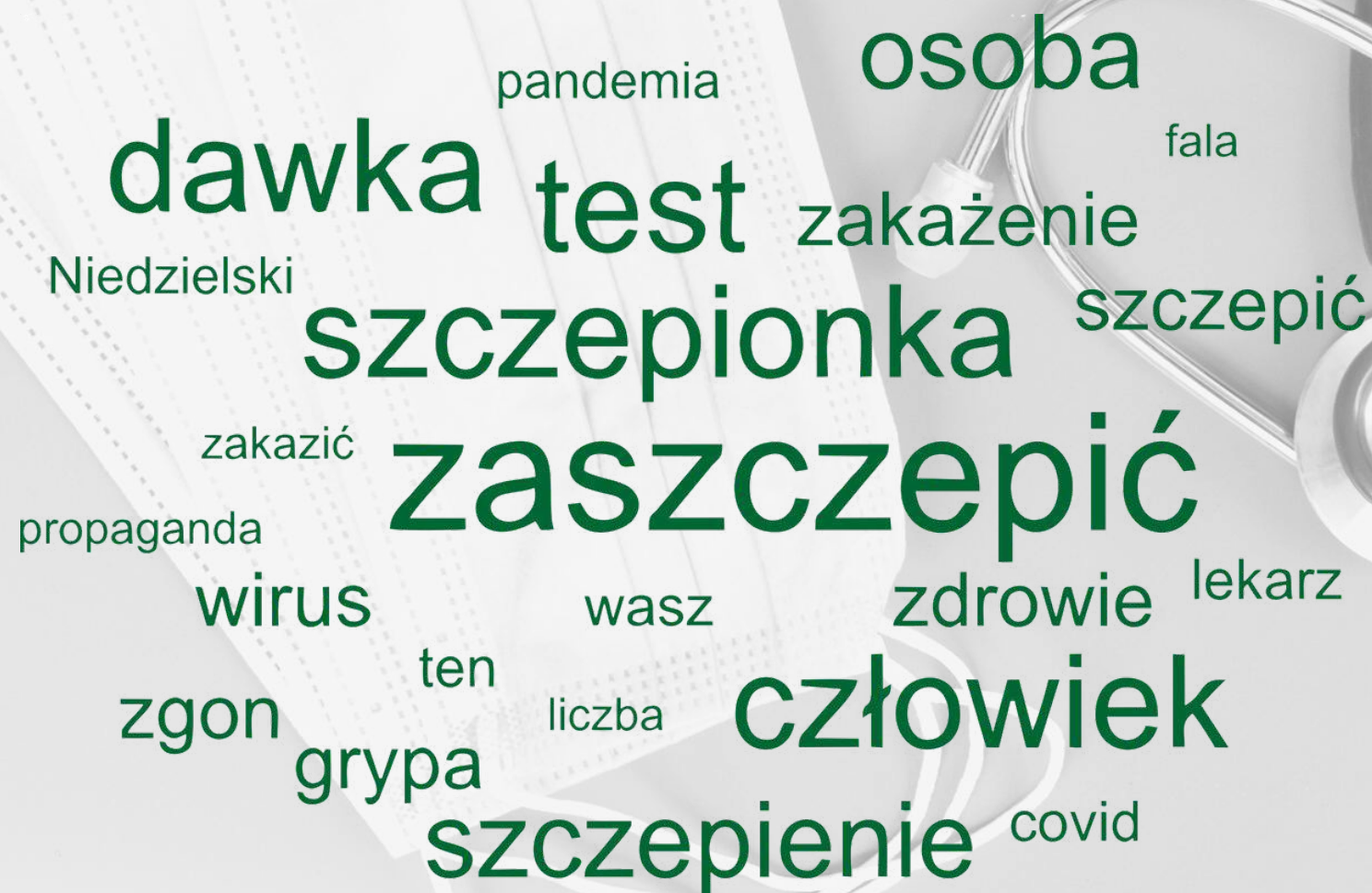
6.

ANALIZA ARGUMENTÓW W KOMENTARZACH OSÓB NEGATYWNIE WYPOWIADAJĄCYCH SIĘ O SZCZEPIENIACH PRZECIW COVID-19

Brak zaufania	Przekonanie o braku działania/słabym działaniu szczepionki	Przekonanie o tym, że szczepionka jest niebezpieczna dla zdrowia
Przekonanie o istnieniu lepszych metod ochrony przed wirusem SARS-CoV-2 niż szczepienia	Przekonanie o tym, że pandemia została zaplanowana (teorie spiskowe)	Wątpienie w zapewnienia o skuteczności dwóch dawek szczepionki
Przekonanie o nieistnieniu wirusa SARS-CoV-2 lub o jego niewielkim wpływie na zdrowie	Przekonanie o posiadaniu wolności wyboru	Przekonanie o marginalizacji znaczenia innych chorób

6.1.

BRAK ZAUFANIA

osoba
pandemia
fala
zakażenie
szczepić
zakazić
zdrowie
lekarz
człowiek
covid
szczepienie
grypa
zgon
wirus
propaganda
Niedzielski
dawka
test
szczepionka
zaszczepić
wasz
liczba
ten

Najczęściej występującym argumentem (pojawia się w 2822 komentarzach) uzasadniającym niechęć czy wręcz sprzeciw wobec szczepień ochronnych na COVID-19 jest brak zaufania. Komentujący wskazują kilka podmiotów i instytucji, których intencje uważają za nieszczerze, inne niż te, które publicznie deklarują. Są wśród nich: polski rząd czy szerzej – władza, media, firmy farmaceutyczne, ale też medycy, głównie lekarze. Przyczyny braku zaufania są różne, komentujący przytaczają pewne sytuacje, zdarzenia i jednostkowe przykłady podważające, w ich mniemaniu, wiarygodność wymienionych podmiotów. Brak zaufania jest też konsekwencją wciąż jeszcze popularnych wśród sceptyków szczepień teorii spiskowych.

6.1.1. MYŚLĘ ŹLE O SZCZEPIENIACH, PONIEWAŻ NIE UFAM RZĄDZĄCYM/WŁADZY

Najczęściej pojawiającym się argumentem przeciw szczepieniom jest brak zaufania (2822 poświadczeń) do rządu. Wynika to z sytuacji komunikacyjnej: komentarze pojawiają się pod postami zamieszczanymi na oficjalnym koncie Ministerstwa Zdrowia, zatem „naturalnym” odbiorcą spontanicznych, luźnych i często emocjonalnych replik jest minister zdrowia, premier lub rząd. Komentujący wskazują na różne powody braku wiary w podawane przez Ministerstwo Zdrowia (i szerzej – rząd) informacje i zapewnienia o skuteczności szczepień.

Głównym zarzutem związanym z brakiem wiary w przedstawiane przez MZ dane jest nieuwzględnianie w statystykach zakażeń osób zaszczepionych (a także niekierowanie ich na testy w przypadku infekcji czy hospitalizacji) – brak informacji o zakażeniach, hospitalizacjach i zgonach wśród osób w pełni zaszczepionych. Ujawnienie tych danych, zdaniem komentujących, potwierdziłoby nieskuteczność, a tym samym bezzasadność szczepień. W tej grupie argumentów znajdują się również ironiczne uwagi na temat nieaktywności wirusa latem i podczas wakacji, a także jego niskiej zaraźliwości i śmiertelności w czasie weekendu. Świadczą one o dystansowaniu się wobec podawanych informacji, ale także wobec niebezpieczeństwa pandemii.

☰ *Otwieracie już flaszkę z radości, że idzie zgodnie z planem? A może podacie, ilu zaszczepionych trafia do szpitali i ilu leży pod respiratorami*
k_466_28.09.2021

☰ *Dobrze że idzie weekend to będzie spadek. Uuf jesteście uratowani i nikt nie umrze nawet*
k_1459_14.10.2021

☰ *Dlaczego w szpitalach zakaźnych są wykazywane tylko osoby niezaszczepione? A no dlatego bo jeśli osoba zaszczepiona trafi do szpitala zakaźnego to nie robią jej testu więc nikt nie wie czy ma covid. Tak właśnie działa super preparat*
k_19_24.09.2021

6.1.1. MYŚLĘ ŹLE O SZCZEPIENIACH, PONIEWAŻ NIE UFAM RZĄDZĄCYM/WŁADZY

Drugą pod względem częstotliwości występowania reakcją na komunikaty rządu o sytuacji pandemicznej jest eksplicytnie wyrażanie braku zaufania. Komentujący, jak wynika z wpisów, nie wierzą w niebezpieczeństwo choroby COVID-19, istnienie wirusa, podważają wiarygodność testów. Charakterystyczne dla tej grupy wypowiedzi jest używanie słownictwa wyrażającego przekonanie o wprowadzaniu w błąd: *kłamać, kłamstwo, oszukiwać, oszustwo, manipulacja, bajka*; o sterowaniu zachowaniami społecznymi, zmyleniu społeczeństwa: *propaganda, teatrzyk*; słownictwa negatywnie nacechowanego, wyrażającego przekonanie m.in. o dziwności, niepoważności, nieszczeroci: *cyrk, szopka, obłuda, hipokryzja*.

Ilustracja 9

 *Bajki dla upośledzonych umysłowo na każdy dzień i okazję. To już nawet nie science fiction. Kłamstwo żeby było wiarygodne to musi zawierać choćby żdźbło prawdy ale wy jak widać tej zasady nie staracie się stosować. Ci "mądrzejsi" będą bezkrytycznie wierzyć w każdy idiotyzm a do reszty i tak nie traficie. To że fakty przeczą realiom to tym gorzej dla faktów. Brawo wy
k_37_24.09.2021*

 *Propaganda Ministerstwo Zdrowia. Skąd tyle "zakażeń" w Lublinie? Zwyczajnie ludzie się tam nie szczepili na gripę i wiele osób ma wykazaną oficjalnie chorobę covid bo szybki test na covid pokazuje nawet wynik pozytywny jak masz przeziębienie. Mojemu bratu w czerwcu szybki test wykazał wynik pozytywny a nie miał żadnych objawów a po dwóch dniach zrobił test dobowy i wynik negatywny, oczywiście musiał za niego zapłacić. Wiele osób w Lublinie leczy się w domach antybiotykami mając gripę a są wpisami w raporty covidowe. Szopka dla ubogich a zwyczajnie gripa w testach miesza się z covidem. Nie porównujemy jednak szczepionej na gripę z tymi preparatami na covid, bo szczepionką tego nazwać nie można...
k_3068_21.10.2021*

Z wypowiedzi komentujących wynika, że na obniżone zaufanie do rządzących wpływa sposób, w jaki wypowiadają się oni (a także rządowi eksperci) o osobach niezaszczepionych / mających negatywny stosunek do szczepień. Rząd oraz jego eksperci (przywoływani są np. prof. K. Simon i prof. A. Horban) postrzegani są jako podmioty antagonizujące, hejtujące i dzielące społeczeństwo. W komentarzach zawierających ten argument pojawia się słownictwo eksplicytnie nazywające negowane przez komentujących działania: *hejt*, *hejtować*, *hejter/hejterzy*, *segregować*, *segregacja*.

☰ *Dlatego pan Simon nazywa ludzi seryjnymi mordercami, Horban chce ich "potraktować" nożem, a Covidzielski nazywa terrorystami. No, jprd, język miłości rodem z wierszowanek Szekspira*
k_322_27.09.2021

☰ *Powinniście zacząć od zlikwidowania hejtu na niezaszczepionych, który w wykonaniu waszym i waszych ekspertów oraz doradców jest nagminny.*
k_386_27.09.2021

☰ *Ministerstwo Zdrowia to zagorzali obrońcy wirusa, chcą walczyć z własnym narodem o wprowadzenie segregacji sanitarnej.*
k_1298_10.10.2021

Aby uzasadnić swój brak przychylności do przyjmowania szczepionki, komentujący podają przykłady innych krajów, w których procent wyszczepienia społeczeństwa jest wysoki, a mimo to liczba zakażeń nie spada. Najczęściej przywoływanym krajem jest Izrael, w komentarzach pojawiają się też: Anglia, Islandia, Austria i Holandia.

☰ *Holandia - 87% w pełni zaszczepionych i co? I g...o. Zakażenia cały czas idą w górę. Coś już przebąkują o kolejnych restrykcjach. Zresztą to nie tylko się tyczy Holandii. Jeśli ktoś nadal wierzy że tutaj chodzi o zdrowie, bezpieczeństwo lub powrót do normalności to jest skończonym idiotą. Ten wirus z nami zostanie jak setki innych koronawirusów bez względu na ilość zaszczepionych, wydanych paszportów czy oddzielonych jednych od drugich. Czas przejść z tym do porządku dziennego i się z tym pogodzić, a nie straszyć wszystkich dookoła jakby dżuma nas dopadła. To była prawdziwa epidemia.*
k_1724_03.11.2021

☰ *Tiaaa te szpryce widac jaka maja skuteczność!! W Izraelu przyznali się że pomimo 3 szprycy i tak pod respirator trafiło 7% zaszprycowanych izraelczyków. A miały ponoć pomagać w łagodnym przejściu!! Kolejne kłamstwo!!*
k_1439_13.10.2021

6.1.1. MYŚLĘ ŹLE O SZCZEPIENIACH, PONIEWAŻ NIE UFAM RZĄDZĄCYM/WŁADZY

Na niską wiarygodność rządu wpływają również następujące sytuacje wskazywane przez internautów: umieszczanie manekinów na oddziałach covidowych, niekonsekwencja i chaos w nakładaniu obostrzeń (tu pojawia się ironizowanie na temat zamykania lasów jako sposobu na zahamowanie rozprzestrzeniania się wirusa), nieprzestrzeganie przez rządzących zasad reżimu sanitarnego (przykład urodzin redaktora R. Mazurka*).

☰ *I te szpitale które pokazowq z manekinami albo łózkami bez pacjenta tylko prześcieradło naciągnięte że niby zmarł i obok pacjent leży. Nie róbcie z siebie debilow gorszych niż jesteście!!!!!!!!!!!!!! Przedtem promowanie szczepionki, a teraz promowanie nie wiem czego szpitala czy konowirusa a może dwa w jednym bo jakoś nie wiem!*
k_2899_18.10.2021

☰ *Caly ten cyrk z pandemia zostal zakonczony na ogolnopartyjnej imprezie picia wodka u red Mazurka z RMF ponad 2 tyg temu. Po co podajecie te dane kiedy do was dotrze ze w ten cyrk i szczepienia nie wierzy juz nawet rzad. Konczcie to.*
k_187_25.09.2021

☰ *Od trzeciej fali nic nie zrobili, aby zapobiec pandemii, ludzie się szczepili, a teraz zamknq lasy. Bo to najłatwiej i naród usidlony, zamknięty w domach, więc nie podskoczy.*
k_223_25.09.2021

Ilustracja 6

*Komentarze odnoszą się do informacji, która pojawiła się we wrześniu 2021 r. w mediach, że mimo obostrzeń związanych z pandemią dziennikarz R. Mazurek zorganizował imprezę urodzinową, na którą zaprosił m.in. polityków, którzy zalecali, aby przestrzegać obostrzeń sanitarnych.

MYŚLĘ ŹLE O SZCZEPIENIACH, PONIEWAŻ NIE UFAM LEKARZOM (ORAZ MEDYCYNIE, NAUCE)

Sceptycyzm wobec szczepień wynikający z braku zaufania do lekarzy (czy szerzej: przedstawicieli świata medycyny/nauki) manifestuje się łącznie w 195 zebranych przez nas komentarzach. Medycy to także druga z najczęściej wskazywanych grup podmiotów, wobec których internauci wyrażają (nieraz bardzo zdecydowanie) swoją nieufność. Wśród przyczyn tego stanu rzeczy warto wymienić rozczarowanie szerszej opinii publicznej nauką, erozję zaufania do autorytetów (por. Sztompka 2007), a także okoliczności związane bezpośrednio z pandemią COVID-19 jako sytuacją kryzysową.

Autorzy komentarzy zwracają uwagę na brak właściwego dostępu pacjentów do opieki medycznej (teleporady, zamknięte przychodnie itd.) i celową (czasem będącą wręcz częścią ukrytego planu) marginalizację chorób innych niż COVID-19. Zarzucają też służbie zdrowia zaangażowanie się w koronawirusową propagandę i – w ich opinii – w sztuczne, niezgodne z prawdą konstruowanie obrazu pandemii, co wiąże się wyraźnie z wątkiem finansowym oraz takimi tezami, jak chociażby: *COVID-19 to biznes, medycy są przekupni*. Por. cytaty:

Jeżeli leczenie online bez kontaktu z lekarzem pomaga to szczepionka online też działa [...] Szczepcie przez telefon tak jak leczycie.
k_2059_11.11.2021

Pseudo LEKARZE - HANDLARZE, interes się kręci, więcej loteryjnych testów, więcej pseudo zachorowań i dobijanie ludzi brakiem leczenia. Co za systemową mendą trzeba być.
k_1802_04.11.2021

Lekarze zdradzili naród dla pieniędzy, kreowali i kreują pandemię, poszli na układ z politykami, bogacąc się, a naród traci prace, dochody i perspektywy. Okupacja sanitarna!
k_2103_13.11.2021

Przyczyną braku wiarygodności medyków jest ponadto fakt, że choć sami oficjalnie nakłaniają do szczepień (pozostając – jak to postulują internauci – na usługach Ministerstwa Zdrowia, WHO i/lub koncernów farmaceutycznych), nie zawsze są zwolennikami szczepienia. Niepokoi też zmienna, a przy tym niespójna narracja nt. szczepionki i jej następnych dawek, a także bagatelizowanie konsekwencji szczepień, w tym NOP-ów (niepożądanych odczynów poszczepiennych).

Jak medycy wszyscy się zaszczepią to pogadamy 😊
k_41_24.09.2021

Profesory zapowiadali, że szczepionka da 100% odporność! I nikt nie będzie chorował a tu PYK! Oszustwo i kłamstwo wyszło na jaw!
k_3294_26.10.2021

Dlaczego lekarze utrudniają zgłaszanie NOP i zachowują się w sposób lekceważący? (Nic nowego w sumie)
k_2410_10.09.2021

MYŚLĘ ŹLE O SZCZEPIENIACH, PONIEWAŻ NIE UFAM LEKARZOM (ORAZ MEDYCYNIE, NAUCE)

Kolejny wątek przewijający się w zebranych przez nas wypowiedziach to np. niewłaściwe leczenie samego COVID-19:

☰ *Już 2 lata prania mózgu szczepieniami. Jakie to one cudowne są? Wyślijcie w końcu lekarzy na szkolenia jak mają leczyć pacjentów z covid. Bo covid to choroba, którą powinno się leczyć na wstępnym etapie a nie doprowadzać ludzi do ostateczności. Szczepienia wszystkiego nie załatwią.*
k_448_28.09.2021

☰ *Czy ludzie umierają na covit w domach czy w szpitalach? Skoro skutecznie leczą to chyba w domach*
k_880_04.10.2021

Dodajmy, że ekspertów z zakresu nauk medycznych lub pokrewnych wymienia się m.in. z imienia i nazwiska (K Simon, A. Horban, M. Sutkowski, M. Gut itd.), co nosi nierzadko znamiona ataków personalnych. Por.:

☰ *Na samym początku tzw. pandemii prof. Gut stwierdził, że to nie jest całkiem nowy wirus, bo w przeciwnym razie większość ludzi chorowałaby ciężko, a śmiertelność wynosiłaby 60%, a nie 2%. Ale to było zanim zaczął bredzić covidiańskie kocopoły.*
k_1734_03.11.2021

Ilustracja 10

6.1.3. MYŚLĘ ŹLE O SZCZEPIENIACH, PONIEWAŻ NIE UFAM FIRMOM FARMACEUTYCZNYM

Komentujący wyrażają także nieufność wobec firm farmaceutycznych, nastawionych rzekomo na korzyści finansowe płynące z produkowania i rozpowszechniania szczepionek. Taka argumentacja pojawia się w 153 przykładach. Jako główny zarzut jawi się tutaj wykreowanie pandemii wyłącznie dla zysku firm farmaceutycznych. Obecny jest również wątek utożsamiania koncernów farmaceutycznych z mafią czy brak ich odpowiedzialności za potencjalne skutki uboczne podawania szczepionek. Podważana jest wiarygodność wyników testów szczepionek, a nieufność wśród komentujących budzi też brak ulotek informacyjnych.

Wyraźnie zarysowującym się obszarem w polu argumentów związanych z brakiem zaufania jest podkategoria dotycząca braku zaufania do firm z branży farmaceutycznej. Wypowiedzi negatywnie oceniające tę grupę podmiotów koncentrują się przede wszystkim na strategiach argumentacyjnych, które dowodzą, że firmy farmaceutyczne czerpią znaczące zyski z produkcji szczepionek przeciwko COVID-19. Przeciwnicy szczepień powołują się na argumenty związane z tym, że obecnie medycyna nie ma na celu leczenia chorób, tylko jest nastawiona na zysk, w tym także zysk, jaki czerpać mają ze szczepień firmy farmaceutyczne. W celu podkreślenia tego zjawiska wykorzystywana jest hiperbolizacja (*miliardy dolarów zarobku na szczepieniach*).

 Ludzie przestali się szczepić przeciw grypie to teraz na tym koncerny farmaceutyczne chcą zarabiać.
k_2781_21.09.2021

 Już teraz wiemy po co Pandemia, aby wszelkie Astry Fajzery zarobiły hajs
k_56_24.09.2021

 Żydzi to jednak mają łeb do interesów. Właściciel Pfizera zarobił miliardy dolarów na sprzedaży głupkom nie działających szczepionek
k_1409_12.10.2021

Firmy farmaceutyczne, ukazywane w negatywnym świetle, porównywane są do takich organizacji jak mafia, stąd też wykorzystywane w komentarzach określenia przywołujące na myśl te nielegalnie działające organizacje, np. *kartel farmaceutyczny, zastraszanie, zmuszanie*. Częstym wątkiem jest opłacanie przez firmy, które produkują szczepionki, osób lub całych instytucji odpowiedzialnych za politykę publiczną (zarówno na szczeblu krajowym, jak i międzynarodowym) oraz ekspertów czy medyków (określanych jako *biała mafia*). Obrazują to przykłady:

 Jakie testy takie wyniki, koncerny farmaceutyczne pobiły już dawno w swoich mafijnych grzechach Pablo Escobara. A nasi przedstawiciele rządowi brną w to ślepo.
k_2283_04.09.2021

6.1.3. MYŚLĘ ŹLE O SZCZEPIENIACH, PONIEWAŻ NIE UFAM FIRMOM FARMACEUTYCZNYM

☰ *Służba Czernej Szlachty. Mafia karteli farmaceutycznych, chemicznych, naftowych!*
k_281_26.09.2021

☰ *Państwo w rękach koncernów farmaceutycznych. Ciekawe za jaką kwotę kupili sobie was.*
k_3581_29.10.2021

Uwagę zwraca także zarzut dotyczący braku odpowiedzialności za potencjalne skutki uboczne szczepień lub wręcz nieznamość potencjalnych skutków po przyjęciu szczepionki (zarzut braku odpowiednich badań). W centrum tego typu argumentów pojawiają się przeważnie kluczowe wartości vitalne – zdrowie i życie jednostki w opozycji do potrzeby zysku globalnych organizacji, jakimi są firmy farmaceutyczne. Częstym uzupełnieniem tego typu komentarzy jest wątek dostępu do rzetelnych informacji na temat bezpieczeństwa szczepień, np. podnoszone są argumenty, że firmy farmaceutyczne nie udostępniają publicznie informacji na temat skutków ubocznych szczepionki:

☰ *Badania waszych eliksirów na koronkę nie zostały zakończone. Nie wiecie jakie będą one miały negatywne skutki uboczne w długiej perspektywie czasu... a na siłę chcecie ten eliksir aplikować ludziom. Pytam się... kto beknie za te wszystkie negatywne skutki uboczne po podaniu tego eliksiru? Producent, UE, rząd RP wykpił się z jakiegokolwiek odpowiedzialności...*
k_2275_04.09.2021

☰ *Szczepcie się ludzie producent nie ponosi żadnej odpowiedzialności, a wy się podpisujecie pod tym*
k_3236_24.10.2021

Ponadto jednym z pojawiających się w tej grupie wypowiedzi tematów jest także zarzut wymuszania na władzach poszczególnych państw zwolnienia z odpowiedzialności za ewentualne skutki uboczne szczepionki, co ma uzasadniać dążenie przeciwników szczepień do deprecjonowania firm farmaceutycznych i stawiania ich w negatywnym świetle. Brak odpowiedzialności za skutki uboczne szczepionki przeciw COVID-19 koresponduje z zarzutami z innej grupy argumentów, związanymi z niebezpieczeństwem szczepień. Wątek ten, obecny w dyskursie przeciwników szczepień, jest więc silnie zarysowany i często wykorzystywany jako argument przeciwko szczepionkom.

Kolejnym podmiotem, wobec którego komentujący użytkownicy internetu manifestują brak zaufania, są media (to zagadnienie dotyczy 117 komentarzy). Taką samą nieufność okazują internauci zarówno nadawcom publicznym, jak i komercyjnym, a także tradycyjnym i nowym (informacyjnym portalom internetowym). Media postrzegane są jako podmioty goniące za sensacją (prześcigają się w podawaniu danych o kolejnych zakażeniach, informowaniu o obostrzeniach), straszące chorobą czy wręcz kreujące i potęgujące pandemię.

Informacje o koronawirusie podawane w mediach nazywane są: *propagandą medialną, pandemią medialną, wirusem paniki*. Kwestionowana jest także wolność i niezależność mediów. Zdaniem komentujących skuteczną metodą jest wyłączenie telewizora, radia czy niekorzystanie z internetu.

☰ *Wystarczy wyłączyć TV i włączyć myślenie a fałsz można zrobić lokówka na głowie.*
k_161_24.09.2021

☰ *Już festiwal covidowy się zaczął 😊😊 Recepta na 4 fałszy: Nie oglądać wiadomości żadnej stacji, nie słuchać radia i nie czytać artykułów i żyć normalnie A i unikać toksycznych ludzi*
k_566_30.09.2021

☰ *Ja bym chciał zobaczyć raport ile wczoraj umarło osób w Polsce (łącznie) i jaki odsetek śmierci był spowodowany srovidem. Wiecie jak by to wyglądało? W Polsce umiera około 1300 osób dziennie. Srovid według danych oficjalnych zgarnia poniżej 1%, obecnie są to jakieś setne procenta. Nie ma żadnej pandemii, oprócz tej medialnej, propagandowej.*
k_3214_27.10.2021

Wykładnikiem ironii/sarkazmu jest pojawiający się zarzut o postępowanie części społeczeństwa według wskazówek/zaleceń przekazywanych przez media, szczególnie telewizję. Jawi się ona jako niegodna zaufania. Przekaz informacji w mediach traktowany jest jako pranie mózgu, np.:

☰ *Przez was zakłamanii ludzie cała moja rodzina się zaszczepiła! A tyle ich prosiłam, błagałam a co usłyszałam? Bo w telewizji mówią by się szczepić! No krew mnie zalewa! Bo w telewizji mówią Wszyscy którzy są odpowiedzialni za te zaszczepione reklamy, za te oszustwa powinniście zgnieć żywcem!*
k_2836_23.09.2021

☰ *Szkoda tych starszych ludzi, którzy na świeżym powietrzu mają założone maseczki do samego czoła, dusza się tylko dlatego że mają wyprany mózg przez telewizję*
k_234_25.09.2021

☰ *No to zaszczepcy ustawiajcie się po trzecią dawkę. Zaraz paszport covidio-ty straci ważność. Może na wczasy wam będzie potrzebny wyprane barany. A korpo wykształciuchy wejdą bezpiecznie do sklepu. Żałosne nie mieć własnego rozumu tylko słuchać tego co w telewizji powiedzą.*
k_463_28.09.2021

Nieufność wobec mediów budzi także rzekoma manipulacja danymi i cenzura – pomijanie/przemilczanie niektórych informacji czy zapowiedzi kolejnych restrykcji. Zdaniem komentujących przekaz medialny jest z góry zaplanowany, a zatem nierzetelny i nieprawdziwy:

☰ *Cały świat protestuje. Zobaczcie jaka cenzura nasze media jak jeden mąż nie i formują o tym, że ludzie nie godzą się na szczepienia, lockdowny i całą tą politykę zniewolenia!*
k_247_26.09.2021

☰ *Wczoraj pan profesor w radiu mówił że na przełomie października i listopada będzie po 50 tysięcy zachorowań dziennie, czyli wszystko już mają ustalone*
k_1564_16.10.2021

☰ *Zakażeń mało, natomiast niektóre media mało co się nie wściekną w wyczekiwaniu na kolejne restrykcje, ograniczenia czy wręcz lockdowny. Dzisiaj rano onet i rmf już przeszły siebie wieszcząc, że z ich informacji nowe restrykcje wejdą już w tym tygodniu. Na szczęście już dziś MZ przekazało komunikat że w październiku żadnych nowych obostrzeń nie będzie. Chociaż tyle A media niech wreszcie się opamiatają.*
k_566_27.09.2021

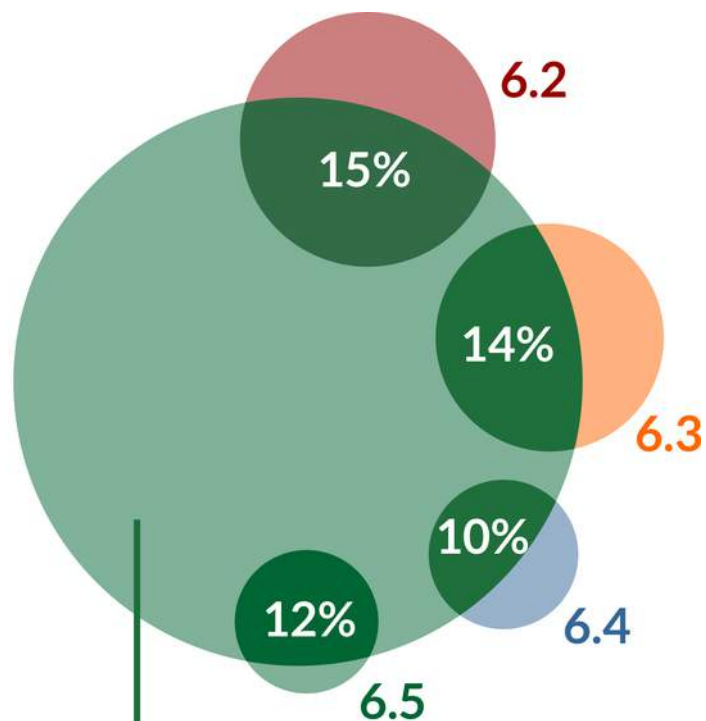

Ilustracja 11

Nagłaśnianie informacji o pandemii przez media wzmacnia nieufność zarówno wobec szczepień, jak również w odniesieniu do samych mediów i podważa wiarygodność przekazywanych przez nie treści.

6.1.

BRAK ZAUFANIA

6.1

Wykres współwystępowania toposów (pokrywających się w minimum 10%)

Topos centralny: 6.1. Brak zaufania

Toposy współwystępujące:

6.2. Przekonanie o braku działania/słabym działaniu szczepionki

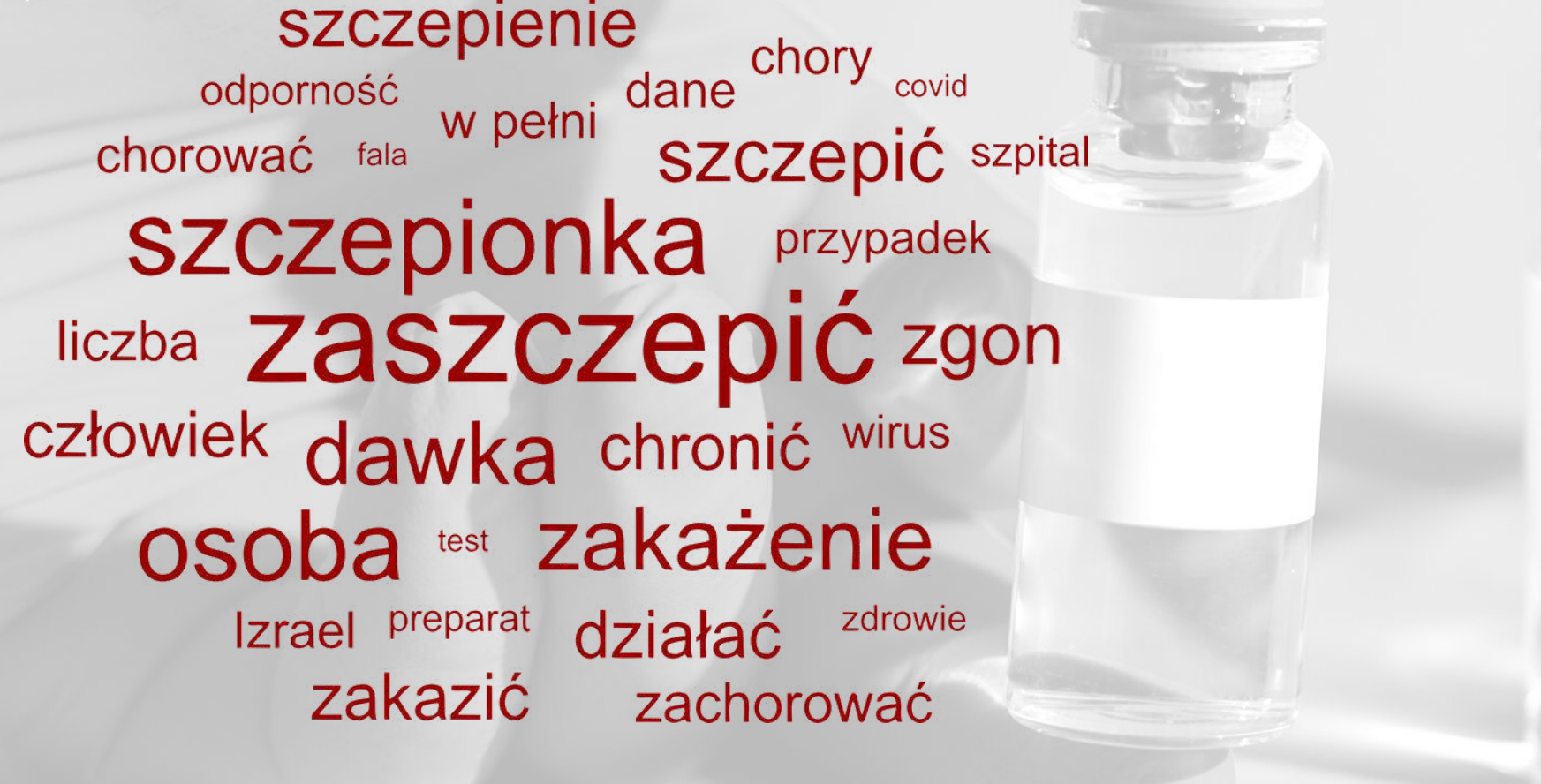
6.3. Przekonanie o tym, że szczepionka jest niebezpieczna dla zdrowia

6.5. Przekonanie o tym, że pandemia została zaplanowana (teorie spiskowe)

6.4. Przekonanie o nieistnieniu wirusa SARS-CoV-2 lub o jego niewielkim wpływie na zdrowie

6.2.

6.2.

szczepienie
odporność
chorować
fala
w pełni
dane
chory
covid
szczepić
szpital
przypadek
liczba
zaszczepić
zgon
człowiek
dawka
chronić
wirus
osoba
test
zakażenie
Izrael
preparat
działać
zdrowie
zakazić
zachorować

Ilustracja 12

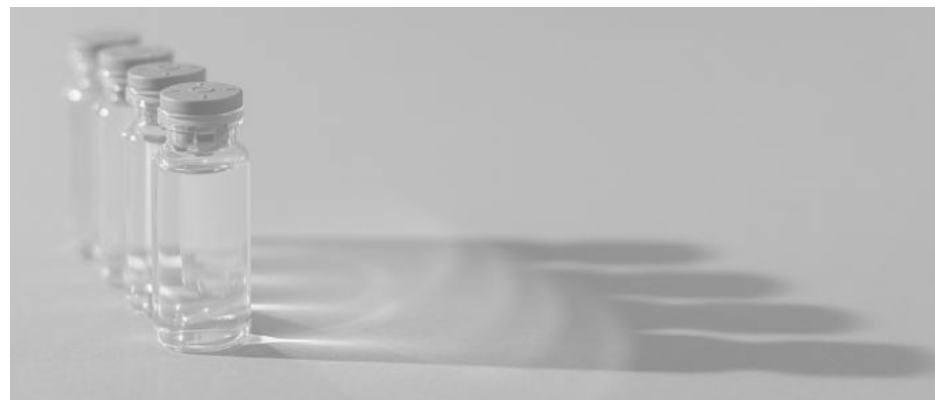
32

Przekonanie, że szczepionki przeciwko COVID-19 nie działają lub działają zbyt słabo, by skutecznie uodpornić zaszczepionych na tę chorobę, występuje w 683 komentarzach (stanowiących 19% całego analizowanego korpusu). Piszący komentarze wskazują na chorujących zaszczepionych jako dowód braku skuteczności szczepień, często nie podając żadnych konkretnych danych lub przywołując jednostkowe – znane z własnego doświadczenia, środowiska bądź zasłyszane – przykłady. Wśród komentujących pojawia się też przekonanie o słabym działaniu szczepionek, zwykle uzasadniane brakiem ich działania na nowe warianty wirusa lub krótszym, niż zakładano, czasem odporności.

Piszący komentarze odmawiają skuteczności szczepionkom na COVID-19, wskazując na osoby, które zaraziły się chorobą, przeciwko której się zaszczepiły. Wyrażane przekonanie, że zaszczepiony nadal może zachorować i de facto choruje, przybiera postać generalnej opinii (zob. pierwszy z poniższych przykładów), bądź twierdzenia, któremu towarzyszą konkretne dane liczbowe, podawane przez autora komentarza za komentowanym postem, na podstawie własnych wyliczeń bądź przytaczane (zwykle bez podania źródła), a które są interpretowane na niekorzyść szczepień (zob. dwa ostatnie z poniższych przykładów), np.:

☰ Maja bardzo wysoka, 100% wydajność...do czasu kiedy nie zachorujesz ☹️😷 co za brednie, cyrk dalej trwa ☺️
k_1874_05.11.2021

☰ Stan na dziś dzień to 60 % chorych ludzi to ludzie zaszczepieni mówią o tym wprost pielęgniarki i lekarze
k_2335_07.09.2021

Ilustracja 13

☰ Ludzie. Prawda jest taka, że w tygodniu od 8 do 15 października br. zakażyło się nowym koronawirusem 5017 osób podwójnie zaszczepionych (co stanowi 33,5% wszystkich zakażonych). 57 osób podwójnie zakażonych zmarło na covid-19 co stanowi 24,5% wszystkich zgonów. Taka jest rzeczywistość. Proszę podajcie dalej i nie dajcie sobą manipulować przez propagandzistów z MZ.
k_1518_15.10.2021

Wyolbrzymieniu tej opinii służy wskazywana w komentarzach zależność: im więcej zaszczepionych, tym więcej zachorowań; im mniej zaszczepionych, tym mniej zachorowań, np.:

☰ *Jakim cudem mazowieckie tyle, skoro mamy najwyższy odsetek zaszczepionych a tam gdzie jest mało szczepień jest też i mało zachorowań*
k_2177_01.09.2021

☰ *Niemożliwe, świętokrzyskie najmniej zaszczepionych i najmniej zakażeń xd a mazowieckie na szczycie listy*
k_3063_21.10.2021

W funkcji uzasadnienia przekonania o nieskuteczności szczepionek pojawiają się najczęściej jednostkowe przykłady (por. zjawisko zwane *cherry picking* – za: Strupiechowska 2018: 178), które komentujący zna z własnego doświadczenia lub bliskiego mu otoczenia, lub o których usłyszał/przeczytał i na ich podstawie formułuje sądy odnoszące się do ogółu, np.:

☰ *Dlaczego kłamięcie? Jestem po dwóch dawkach, bardzo kiepsko przechodzę teraz covid, ok nie jestem w szpitalu, ale jeśli 40 stopni to łagodny przebieg to... Znam sama około 7 osób, które zachorowały mimo szczepień skąd więc te dane?*
k_1846_05.11.2021

Ilustracja 14

☰ *Tak to ciekawe jak wytłumaczycie przypadek Szpitala w Zawierciu. gdzie każdy na oddziale zakaźnym jest szczepiony a nauczyciel w szkole podstawowej nr 13 gdzie zamknięto szkołę i wysłano na zdalne jest po 2 dawkach tego soku z gumy jagód*
k_143_24.09.2021

☰ *Serio? W woj. Podlaskim słyszałam tylko o zakażeniu prezydenta Tadeusza i nauczycielek w szkole, wszyscy zaszczepieni podwójnie xD*
k_598_30.09.2021

☰ *Niestety ale szczepionki nie działają. U mojej cioci w domu 3 osoby chore na covid w tym ciocia 90 lat. Jeżdżę robie zakupy i do apteki. Każdy zaszczepiony.*
k_856_03.10.2021

Za szczególnie znaczące dla oceny skuteczności szczepień komentujący uznają przypadki konkretnych państw (tu zwłaszcza Izraela, ale też innych, np. Wielkiej Brytanii), w których, zdaniem piszących komentarze, wysoki procent zaszczepionych osób nie przełożył się na spadek liczby zachorowań czy wręcz przeciwnie – przyniósł kolejną falę epidemii, np.:

 Od pół roku łziecie, że tylko procent albo i mniej osób przyjmowanych teraz z CoVidem do szpitali to osoby zaszczepione. 99% to osoby niezaszczepione. Czy dopiero jak wyszczepicie WSZYSTKICH, to będziecie mówić prawdę, że w Izraelu ponad 7% osób z CIĘŻKIM przebiegiem to osoby zaszczepione już TRZEMA dawkami? Czy będziecie myśleć, że polski lud tak durny, że dalej Wam wierzy w te brednie o skuteczności szczepionek (99,97%)
k_146_24.09.2021

 O proszę... W Japonii prawie 70% w pełni zaszczepionych i 6 fala. Izrael, UK, Singapur rekordy zakażeń i hospitalizacji mimo szprycy. A w Polsce cud... cud tylko niezaszczepieni chorują Ale cyrk
k_1584_17.10.2021

Komentujący, pisząc o nieskuteczności szczepionek, przywołują takie jeszcze uzasadnienia, jak:

a) zaszczepiony też zaraża i/lub umiera

 Ale zaszczepieni też chorują, roznoszą wirusa i zarażają więc o co chodzi, po co???
k_2871_24.09.2021

b) szczepionka nic nie zmieniła, ponieważ:

- ubiegłoroczne i tegoroczne dane liczbowe dotyczące zachorowań są tożsame lub zbieżne

 Kurcze połowa Polski zaszczepiona a dalej tyle samo zakażeń co rok temu 🤔
k_1588_30.10.2021

- nadal istnieją (i/lub będą kolejne) obostrzenia

 Z sieci: "Covid to religia, której logika nie ogarnia 😊 Maski nie działają ale trzeba je nosić, "szczepionka" nie działa ale trzeba się szczepić, zaszczepiony może podróżować i roznosić wszystkie wirusy i choroby, testy są nic nie warte ale trzeba je robić - same IDIOTYZMY i wykorzystywanie półgłówek do egzekwowania obostrzeń. Dodam jeszcze że stara, tania, przebadana amantadyna LECZY ale NIE WOLNO jej stosować a nowy, drogi, NIEPRZEBADANY, niosący powikłania preparat NIE DZIAŁA a jest zalecany wręcz wmuszany."
k_3250_24.10.2021

c) jest gorzej po akcji szczepień niż przed nią, tzn. jest więcej przypadków zachorowań

 Jak to jest, że tylu zaszczepionych w kraju a ludzi w szpitalach tyle samo co było jak szczepinek nie było. Początek roku: było mało zaszczepionych i mało chorych, im więcej wyszczepionych tym więcej chorych
k_2024_10.11.2021

Obok komentarzy negujących działanie szczepień przeciw COVID-19 są i takie, w których autorzy podkreślają słabą bądź słabszą, niż się spodziewano, skuteczność diskutowanych szczepionek. Komentujący podnoszą przede wszystkim kwestie: niskiej odporności na wirus (niższej od obiecywanej), krótszego utrzymywania się odporności po szczepieniu oraz niepełnej ochrony przed chorobą (tj. braku skuteczności szczepionki przed nowymi wariantami wirusa), np.:

 Czemu kościoły jeszcze nie pozamykane? Przecież pandemia dziesiątkuje (zaszczepionych) dwie dawki chroniły w 90% dziwne widać coś spartolili. Po połowie roku ledwo 20% śmiech na sali.
k_1541_16.10.2021

 EMA podała, że 3 dawkę Pfizera można podać już 28 dni po 2 dawce. Co miesiąc strzał a dalej będą twierdzić, że odporność po preparacie utrzymuje się dłużej.
k_947_05.10.2021

 Po co szczepić trzeci raz tą samą szczepionką, skoro nie działa delta? Niedzielski mówił, że aktualnie 99% zakazen w Polsce to delta.
k_100_24.09.2021

Autorzy omawianych w tej części komentarzy wskazują nadto, że zgłaszane zastrzeżenia – nie tyle do samej skuteczności szczepionki, ile do jakości jej efektywności – mogą prowadzić do przymusu szczepień kolejnymi dawkami, co sprowadzone *ad absurdum* może dać szesnastą czy nawet 250 dawkę, np.:

 To jest przyznanie się do błędu, czy dalej wierzymy w skuteczną politykę covidową? Jeśli wśród zarażonych śmiertelność wynosi 2,6%, a wśród zaszczepionych tylko 1,6% to faktycznie czekamy na 16 dawkę i zamknięcie lasów, bo logiki brak.
k_2442_10.09.2021

 A kiedy szczepicie się 250 dawka? Nie czekajcie, już dziś zaszczepcie się 250 dawka i może wróćcie do normalności. Tak na 1 procent wróćcie
k_2863_24.09.2021

W komentarzach kwestionujących działanie/jakość działania szczepionek przeciw COVID-19 zauważalne jest też pewne poczucie rozczarowania, zawiedzonego oczekiwania wśród piszących, wyrażane m.in. konstrukcją: *miało być – nie jest*, np.:

 Ach pamiętam te piękne informacje... jest szpryca, będziemy żyć, potem pamiętam te piękne informacje - no szpryca działa ale nie do końca, potem te piękne informacje szpryca jednak nie działa potrzebujecie 3 dawki. Ach pamiętam lockdown numer 1, nic nie dał, potem lockdown numer 2, też nic nie dał i numer 3, też nic nie dał. Szpryca nic nie daje, lockdowny nic nie dają ale wakacje już tak. Mam radę... niech rząd ogłosi wakacje na cały rok to wirus zniknie
k_2221_02.09.2021

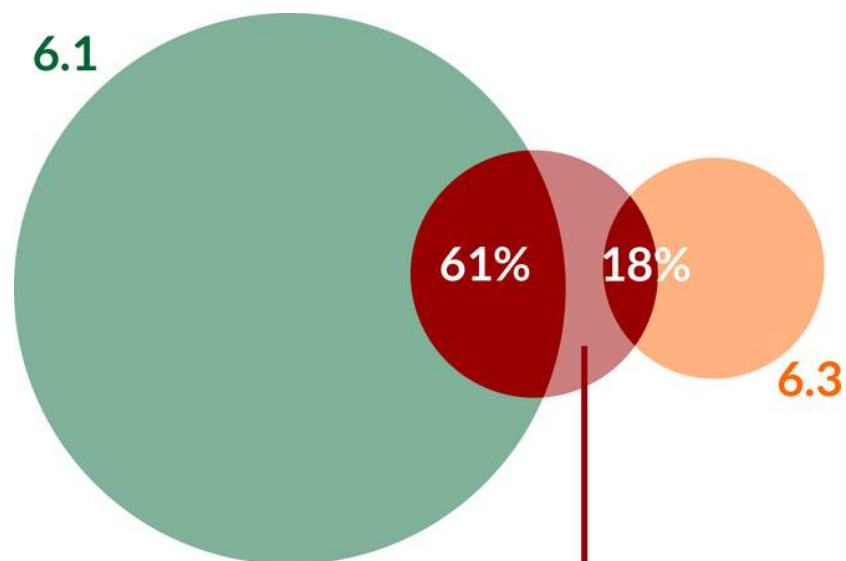
Sygnałem dystansu czy niechęci wobec szczepionek przeciwko COVID-19 są też strategie nazwotwórcze stosowane przez komentujących na określenie szczepionki. Oprócz powszechnie występującej nazwy, *szczepionka*, pojawia się także „*szczepionka*” lub tzw. *szczepionka*, w których wypadku użycie cudzysłowu może służyć wyodrębnieniu wyrazów użytych ironicznie (por. SJP PWN), a wprowadzony skrót tzw. jest stosowany „przed określeniami, wobec których piszący się dystansuje, lub takimi, które powinny być rozumiane umownie, uzyskały nową nazwę, są nieznane czytelnikowi albo zostały użyte ironicznie” (por. WSJP PWN). Ironiczny wydźwięk mają też zdrobnienia, np. *szczepioneczka*. Autorzy komentarzy wprowadzają również określenia *preparat* i *specyfik*, które są od słowa *szczepionka* ogólniejsze i nie niosą ze sobą znaczenia ‘wprowadzany do organizmu w celu jego uodpornienia na określoną chorobę’ (za WSJP PWN). Odmawianiu wartości medycznej szczepionek służą też określenia *pseudoszczepionka* (gdzie *pseudo-* ‘pierwszy człon wyrazów złożonych będących nazwami i określeniami osób, rzeczy lub zjawisk, które nie są tym, co udają lub naśladują’; za SJP PWN) i *niby-szczepionka* (gdzie *niby-* ‘pierwszy człon wyrazów złożonych nadający im odcień pozorności, udawania, podobieństwa itp.’; za SJP PWN), a ich dogłębne zbadanie przed podaniem pacjentom kwestionują nazwy: *produkt medyczny* oraz *eksperyment medyczny*. Szczepionki są też nazywane *szprycami*, *szczypawkami*, a nawet *śmiercionkami*.

Ilustracja 12

6.2.

PRZEKONANIE O BRAKU DZIAŁANIA/SŁABYM DZIAŁANIU SZCZEPIONKI

6.2

**Wykres współwystępowania toposów
(pokrywających się w minimum 10%)**

Topos centralny: 6.2. Przekonanie o braku działania/słabym działaniu szczepionki

Toposy współwystępujące:

6.1. Brak zaufania

6.3. Przekonanie o tym, że szczepionka jest niebezpieczna dla zdrowia

6.3.

PRZEKONANIE O TYM, ŻE SZCZEPIONKA
JEST NIEBEZPIECZNA DLA ZDROWIA

lekarz człowiek dawka
zdrowie Izrael
test szczepionka skutek
zaszczepić
wasz szczepienie zgon
zachorować preparat
osoba wirus choroba

Przeświadczenie, że szczepionka na COVID-19 jest niebezpieczna dla zdrowia pojawia się w 615 komentarzach (17% całości materiału). Ich autorzy odnoszą się nieufnie do szczepionek, uzasadniając swoją niechęć przekonaniami, że szczepionka: 1) prowadzi/może prowadzić do śmierci, 2) powoduje skutki uboczne, 3) nie została wystarczająco przebadana oraz 4) osłabia organizm.

Ilustracja 16

MYŚLĘ ŹLE O SZCZEPIENIACH, PONIEWAŻ UWAŻAM, ŻE SZCZEPIONKA PROWADZI/MOŻE PROWADZIĆ DO ŚMIERCI

Największym niebezpieczeństwem wynikającym z przyjęcia szczepionki przeciw COVID-19 może być, zdaniem komentujących, śmierć osoby zaszczepionej. Sądy takie pojawiają się aż w 217 komentarzach i zazwyczaj są one mocno emocjonalne. Nacechowanie takie osiągane jest na różne sposoby, jeden z nich to stawianie pytań retorycznych (zwłaszcza w kontekście liczby zgonów osób zaszczepionych).

Piszący komentarze internauci odnoszą się zwykle do liczby zgonów po zarażeniu się SARS-CoV-2, która mimo prowadzonej akcji szczepień w ich opinii nie maleje, a nawet wzrasta, stanowiąc tym samym dowód na związek szczepionki ze śmiercią. Obawy płynące z przekonania o możliwym śmiertelnym skutku szczepień przybierają też postać pytań o dane, w których komentujący domagają się konkretnych liczb odnoszących się do zgonów po przyjęciu szczepionki. Dla przykładu:

Wzrost zgonów w Izraelu po kampanii szczepionkowej Trzecia dawka i fala zgonów już na horyzoncie.
k_1317_10.10.2021

Podajcie ile osób zmarło do 7-mego dnia po szczepieniu pierwszą dawką, czemu milczycie, co?
k_1526_15.10.2021

Autorzy komentarzy często ograniczają się jedynie do przedstawienia ogólnego sądu sygnalizującego zależność: szczepionka → śmierć, nie podają zatem kolejnych argumentów rzeczowych uzasadniających ich przekonanie, że szczepionka prowadzi/może prowadzić do śmierci. Jednak pisząc o końcu ludzkiego życia, przywołują argumenty emocjonalne bądź wybierają taką formę wypowiedzi, która uwypukla tragedię sytuacji funeralnej, np.:

Mojemu szwagrowi i kuzynowi wystarczyły 2 dawki, nagłe zatrzymanie akcji serca..... Niech spoczywają w pokoju wiecznym AMEN
k_1878_05.11.2021

Idioci, dokładać cierpienia osobom i tak chorym, walczącym o życie ☹️, co z tymi ludźmi którzy umarli po "szczepionce"? , co z tymi którym po "szczepionce" uaktywnił się nowotwór?, co z tymi którzy mają poważne powikłania? Kto za to odpowie?
k_2172_01.09.2021

A ile osób, które nie wzięły w eksperymencie, zapali znicz na grobach tych "zaszczepionych"..
k_3507_29.10.2021

MYŚLĘ ŹLE O SZCZEPIENIACH, PONIEWAŻ UWAŻAM, ŻE SZCZEPIONKA PROWADZI/MOŻE PROWADZIĆ DO ŚMIERCI

Uwypukleniu zagrożenia płynącego z przyjęcia szczepionki na COVID-19 służy dokonywane przez autorów komentarzy dookreślanie grup wiekowych, których śmierć dotknęła/może dotknąć jako następstwo szczepienia. Są tu wskazywane osoby starsze, młode oraz dzieci. Zwłaszcza zestawienie osób młodych (i zdrowych) z niebezpiecznymi poszczepiennymi powikłaniami prowadzącymi do śmierci, które mają ich dotyczyć, potęguje poczucie zagrożenia w myśleniu o następstwach szczepień. Na przykład:

☰ Ostatnio umierają w nie do końca jasnych okolicznościach młodzi, zdrowi ludzie - muzycy, trenerzy, sportowcy, większość z nich chwile wcześniej wrzucała posty chwalcąc się zaszczepieniem i również wyśmiewała osoby, które tego nie zrobiły. Jestem daleki od szerzenia teorii spiskowych, ale jeśli nawet nie zastanawia was czy nie ma to związku to naprawdę dziwne.
k_2432_10.09.2021

☰ Dwójkami osoby starsze po szczepionkach będą szły prosto do nieba czeka wszystkich śmierć to preparaty nie są zbadane NIK za nie odpowiedzialności nie bierze i nie weźmie ludzie umierają starsi po szczepionkach dziś chowają kobietę po szczepionce wieku 70 lat całkiem była zdrowa syn synowe płaczą bo nie tak dawno matka była u niego dziś ja doprowadził na cmentarz po szczepionkach ludzie pamiętajcie się nie wiecie że szczepionki ss zdrowe zanjaja ludzi
DZIECI
k_2806_22.09.2021

Pojawiające się w komentarzach zdanie, że szczepionka może prowadzić do śmierci, jest też związane z oskarżeniami kierowanymi pod adresem instytucji odpowiedzialnych za szczepienia bądź je rekomendujących. Zarzuty te, przybierając różną formę (np. apelu, oskarżenia, obelgi), sprowadzają się często do obwiniania zalecających/promujących szczepienia, np.:

☰ Nie ma grypy, nie ma żadnej innej choroby, jest tylko Sars Cov 2. Ciekaw jestem kiedy mi się coś stanie po tej szczepionce Pfizer. Coraz więcej lekarzy mówi na ten temat i nie są to pozytywne opinie. Skrzywdziliście dzieci, jak chodzi o edukację, a teraz zabijacie ludzi preparatami o niewiadomym składzie. Nie do końca wiadomo jakie będą skutki przyjęcia szczepionki. Mam certyfikat i się boję co będzie dalej z moim zdrowiem.
k_575_30.09.2021

☰ Ostatnia prosta miała być do 2 dawki. Teraz 3.4... 10. Co po dwóch za mało ludzi wykończyliście? Ale kto by tam w naszej teorii spiskowej wierzył
k_2195_01.09.2021

MYŚLĘ ŹLE O SZCZEPIENIACH, PONIEWAŻ UWAŻAM, ŻE SZCZEPIONKA PROWADZI/MOŻE PROWADZIĆ DO ŚMIERCI

Obiektem krytyki stają się również osoby zaszczepione, które autorzy wpisów internetowych ganią za naiwność względem działań propagujących szczepienia, a nawet obwiniają, że w związku z przyjętą szczepionką (*śmiercionką*) przyczyniają się do trwania pandemii, np.:

przez szprycowników covidian ta zabawa sie szybko nie skonczy, smiercionki powoduja kolejne mutacje, to przez was wyprane łby, miejcie pretensje tylko do siebie covidoci
k_2359_08.09.2021

W takich ujęciach dostrzec można chęć znalezienia winnego/winnych za zaistniałą sytuację – nie tylko za przypadki śmiertelne, będące zdaniem komentujących skutkiem szczepień, ale w ogóle za sytuację pandemiczną.

Elementem stale towarzyszącym komentowaniu niechętnemu szczepieniom jest ironia/sarkazm. Choć w omawianym typie argumentacji nie pojawia się często, warto o niej i w tym miejscu wspomnieć, ponieważ zestawienie skrajnych, jakby się zdawało, komponentów: śmiechu (płynącego z dowcipu) i smutku (płynącego z żałoby, ze śmierci) może służyć lepszemu zapamiętaniu takiego komentarza, np.:

Sąsiad się zaszczepił i umarł na kowid, ale w punkcie szczepień mówili że gdyby się nie zaszczepił to mogło być gorzej
k_1218_08.10.2021

Zaszczepieni zróbcie sobie Boże Narodzenia na Wszystkich Świętych bo Mikołaj może wam już nie powiedzieć ho, ho, ho... A ten którego zobaczycie może wyglądać tak ☠️
k_3041_20.10.2021

Obecna w ostatnim przykładzie zapowiedź złego czy wręcz katastrofalnego rozwoju zdarzeń w związku z przyjętymi szczepieniami pojawia się nie tylko w wypowiedziach o charakterze prześmiewczym. Komentujący wskazują bowiem, że na podstawie dotychczasowego rozwoju zdarzeń i/lub aktualnej sytuacji wysoce możliwy jest widziany w czarnych barwach dalszy rozwój wypadków.

MYŚLĘ ŹLE O SZCZEPIENIACH, PONIEWAŻ UWAŻAM, ŻE SZCZEPIONKA POWODUJE SKUTKI UBOCZNE

Kolejnym uzasadnieniem przekonania, że szczepionka przeciw COVID-19 stanowi niebezpieczeństwo dla zdrowia, jest wyrażane przez komentujących przeświadczenie, że powoduje ona skutki uboczne. Opinia ta pojawia się w 126 komentarzach, których autorzy konkretyzują opisywane przez siebie skutki poszczepienne, dookreślając rodzaj możliwych powikłań oraz przedstawiając konkretne przypadki jednostkowe, w tym własne doświadczenia po przyjęciu szczepionki.

Komentujący, pisząc o niebezpieczeństwie szczepionek dla zdrowia, podkreślają istnienie ich skutków ubocznych, z rzadka jednak sprowadzając ten sąd do konstatacji, że szczepionka powoduje po prostu skutki uboczne. Zwykle pojawia się tu uściślenie, że mowa jest o nieznanych, różnych lub długoterminowych skutkach szczepień, zresztą częściej skutki te nazywa się NOP-ami (tj. niepożądanymi odczynami poszczepiennymi) oraz powikłaniami; np.:

 Szczepionki przebadane i bezpieczne? Kupujący przyznaje, że długoterminowe skutki i skuteczność szczepionki nie są obecnie znane i że szczepionka może mieć niepożądane skutki, które nie są obecnie znane
k_3235_24.10.2021

 A miała chronić przed zakażeniem a już tylko przed negatywnymi skutkami chroni zaraz się okaże że nic ona nie daje tylko nopy 😊
k_2012_10.11.2021

 Jakiś sens, jakieś wskazania medyczne? Badania? Wiadomo, że na nowe warianty średnio skuteczna ta szczepionka więc jaki sens podawania 3 dawki. Chyba taki, że większą szansą na powikłania!
k_45_24.09.2021

Najczęściej jednak w omawianym tu typie argumentu mamy do czynienia z konkretyzacją możliwych w przekonaniu piszących skutków ubocznych szczepionki na COVID-19, których rozpiętość waha się od złego samopoczucia przez stan chorobowy zagrażający życiu człowieka czy wreszcie trwałe kalectwo będące następstwem szczepienia, np.:

 Znam jedną osobę która przyjęła trzecią dawkę i po tym jak się po niej czuła powiedziałam sobie że za żadne skarby świata nie wezmę trzeciej dawki
k_2133_13.11.2021

 Moja matka na dzień dzisiejszy po drugiej dawce szczepionki jeździ na wózku. Zakrzepica i zator płucny. Zapłaciecie za to.
k_69_24.09.2021

MYŚLĘ ŹLE O SZCZEPIENIACH, PONIEWAŻ UWAŻAM, ŻE SZCZEPIONKA POWODUJE SKUTKI UBOCZNE

Przeświadczenie, że szczepienie ma skutki uboczne, łączy się zatem z ich konkretyzacją, w odróżnieniu od przekonania, że szczepionka prowadzi/może prowadzić do śmierci, któremu towarzyszy z kolei uogólnianie sądów. Tę konkretyzację wzmacnia nadto przywoływanie przypadków jednostkowych: bezpośrednio znanych piszącym, dotyczących ich bliskich czy tylko znanych z mediów (postaci znane/popularne), np.:

 Po tej szczypawce moja babcia kolejny raz zemdląta i tym razem znalazła się w szpitalu. Wcześniej takich sytuacji nie było NIGDY!
k_101_24.09.2021

Wiarygodności wypowiedziom osób sceptycznie odnoszących się do szczepień przeciw COVID-19 dodaje relacja z autopsji, czyli opowiadanie o własnym, jednostkowym, bezpośrednio dotykającym piszącego doświadczeniu, np.:

 3 miesiące po szczepieniu rozwinął się u mnie rak. Mam dowody, że jeszcze 30 czerwca miałem czysty zajęty narząd. Przypadek? Nie mówiąc o problemach, nogami.
k_3086_22.10.2021

Ilustracja 15

MYŚLĘ ŹLE O SZCZEPIENIACH, PONIEWAŻ UWAŻAM, ŻE SZCZEPIONKA NIE ZOSTAŁA WYSTARCZAJĄCO PRZEBADANA

Podnoszoną w ramach przekonania o niebezpiecznym dla zdrowia działaniu szczepionek jest kwestia ich niewystarczającego przebadania. Wątek ten pojawia się w 107 komentarzach. Zazwyczaj jest on sprowadzany do traktowania przez autorów wypowiedzi zarówno szczepionek, jak i akcji szczepień przeciw COVID-19 jako eksperymentu medycznego, doświadczenia. Na dystans wobec sposobu opracowywania szczepionki wskazują i te wypowiedzi, w których nazywa się ją środkiem *warunkowo dopuszczonym* do użycia oraz podkreśla, że nie została ona w pełni przebadana.

Komentujący, podając w wątpliwość bezpieczeństwo szczepień dla zdrowia, krytycznie odnoszą się do fazy badań poprzedzającej dopuszczenie szczepionek do publicznego użytku. Zwracają uwagę przede wszystkim na niewystarczające, ich zdaniem, przebadanie szczepionek przeciw COVID-19. W komentarzach tego rodzaju powtarzalne są głosy o wciąż eksperymentalnym wymiarze szczepień, sama szczepionka jest nazywana *eksperymentem* (też: *eksperymentem medycznym*, *eksperymentalną szczepionką*, *doświadczeniem*), podobnie jak akcja szczepień, a zgadzający się na przyjęcie szczepionki – *królikami doświadczalnymi*, np.:

☰ *Propaganda. Lubelskie nie chce się szczepić i ma rację. Stop eksperymentom medycznym.*
k_1396_12.10.2021

☰ *Każdy, kto obserwuje, co się dzieje, wie, że to nie skończy się nigdy, a na pewno nie przez potulne poddawanie się eksperymentowi medycznemu (które teraz - jak się okazuje - ma być powtarzane w nieskończoność), do którego jak ostatnia idiotka zachęca ta cała Socha. Tylko BUNT skończy plandemię.*
k_507_29.09.2021

Ilustracja 17

☰ *trzecia /czwarta dziesiąta ostatnia prosta. czy ci za wydatki na kampanie promocyjną billboardy i opłacane media zachecające do przyjmowania ochoczko eksperymentalnego nie wiadomo czego oddzą pieniądze czy dopiero po wyroku sądu ?*
k_3361_26.10.2021

☰ *Nikt mnie nie zmusi do szczepienia nie jestem kroliczkiem doświadczalnym*
k_2190_01.09.2021

MYŚLĘ ŹLE O SZCZEPIENIACH, PONIEWAŻ UWAŻAM, ŻE SZCZEPIONKA NIE ZOSTAŁA WYSTARCZAJĄCO PRZEBADANA

Szczepionkę nazywa się też w komentarzach środkiem warunkowo dopuszczonym do użycia oraz podkreśla, że nie została ona w pełni sprawdzona. Według komentujących niepokój może zatem budzić brak pełnej wiedzy o szczepionkach, a zwłaszcza nieznane długofalowe ich skutki, np.:

☰ *Badania waszych eliksirów na koronkę nie zostały zakończone. Nie wiecie jakie będą one miały negatywne skutki uboczne w długiej perspektywie czasu... a na siłę chcecie ten eliksir aplikować ludziom. Pytam się... kto beknie za te wszystkie negatywne skutki uboczne po podaniu tego eliksiru? Producent, UE, rząd RP wykipi się z jakiegokolwiek odpowiedzialności...*
k_2275_04.09.2021

☰ *♥♥♥skuteczna i przebadana szczypawka Frajera, okazuje się mało skuteczna po pół roku! ♥♥♥skąd to? Przecież była skuteczna wpierw w 100% a na pewno 95%! Tak ją przebadali ??? Że wychodzi iż jednak jest mało skuteczna ? To teraz zadam pytanie!!! JAK JĄ PRZEBADALI NA DŁUGO FALOWE SKUTKI ?? Nikt kto bierze w tym udział Nie ma chyba świadomości co daj sobie wstrzyknąć!!! To jakby producent auta po sprzedaży kazał wracać do hali produkcyjnej by jeszcze coś doczepić, dokręcić czy zamontować bo auto powstało na „szybko” tez byście takie auto chcieli mieć ? ♥♥♥skuteczna i przebadana szczypawka Frajera, okazuje się mało skuteczna po pół roku!*
k_1101_07.10.2021

Ilustracja 18

W komentarzach poświadczających obecność przekonania – szczepionka nie została wystarczająco przebadana – pojawiają się także inne typy argumentów, głównie te wyrażające ogólny brak zaufania oraz przeświadczenie o braku działania/słabym działaniu szczepionek i o istnieniu lepszych metod ochrony przed wirusem.

MYŚLĘ ŹLE O SZCZEPIENIACH, PONIEWAŻ UWAŻAM, ŻE SZCZEPIONKA OSŁABIA ORGANIZM

W ramach wyrażanego w komentarzach przeświadczenia, że szczepienie na COVID-19 jest niebezpieczne dla zdrowia, obecne jest również przekonanie, że szczepionka osłabia organizm. Pojawia się ono w 52 wypowiedziach komentujących posty zamieszczane na facebookowym fanpage'u Ministerstwa Zdrowia. Internauci piszą o takich przypadkach wskazujących na osłabienie organizmu przez szczepionkę, jak: choroba osoby dotychczas całkowicie zdrowej (nigdy lub rzadko chorującej), cięższy przebieg choroby, częstsze zachorowania.

Komentujący swoje przekonanie o niebezpiecznym dla zdrowia charakterze szczepień przeciw COVID-19 uzasadniają także poglądem, że przyjęcie szczepionki osłabia organizm. Powołują się przy tym na sytuacje, w których, według ich zdania, zaszczepiony:

- choruje, a wcześniej nie chorował, np.:

☰ *Szczepionki zabijają ludzi sam nie chorowałem ponad 12 lat co najwyżej lekki katar niestety w tym roku zaszczepili i dzisiaj ledwo siedzę i co zostaje tylko zdychać*
k_2141_14.11.2021

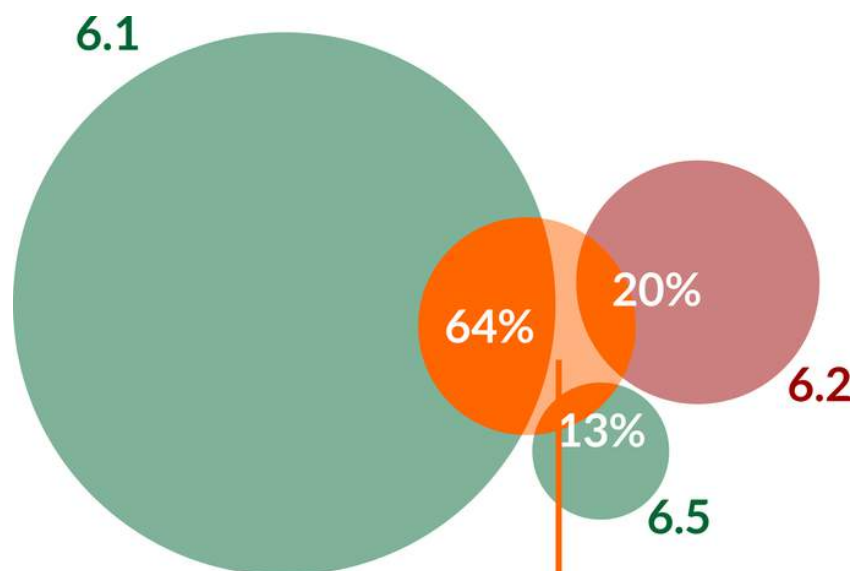
- choruje ciężiej/częściej, np.:

☰ *Prosty przykład z życia. Syn "przyniósł coś" z przedszkola. Oczywiście zarazili się wszyscy domownicy. Najgorzej przeszli ci zaszczepieni. Reszta obroniła się sama, bez pomocy lekarskiej. O czym tu mowa?*
k_1435_13.10.2021

Ilustracja 15

☰ *Dajcie spokój z tymi Waszymi szczepieniami. Zawsze chorowałam sporadycznie raz w roku a teraz od kiedy się zaszczepiłam to wiecznie chora. Jak nie kaszel to katar i angina. Odporność spadła do zera. Wszystko łąpię. Przez 1,5 roku żyłam w dobie pandemii nie mając nawet katarku aż do momentu kiedy przyjął ten magiczny środek. Na 3 dawkę już na pewno się nie zdecyduję.*
k_2804_22.09.2021

6.3

Wykres współwystępowania toposów (pokrywających się w minimum 10%)

Topos centralny: 6.3. Przekonanie o tym, że szczepionka jest niebezpieczna dla zdrowia

Toposy współwystępujące:

6.1. Brak zaufania

6.2. Przekonanie o braku działania/słabym działaniu szczepionki

6.5. Przekonanie o tym, że pandemia została zaplanowana (teorie spiskowe)

6.4.

PRZEKONANIE O NIEISTNIENIU WIRUSA SARS-COV-2 LUB O JEGO NIEWIELKIM WPŁYWIE NA ZDROWIE

A word cloud of Polish terms related to COVID-19, set against a background of hands and virus particles. The words are arranged in a circular pattern around the central word 'człowiek'. The words include: 'chory', 'zachorować', 'osoba', 'choroba', 'zakażenie', 'wirus', 'człowiek', 'grypa', 'test', 'fala', 'zdrowie', 'szczepionka', 'maseczka', 'cyrk', 'szczepić', 'covid', 'szczepienie', 'dawka', and 'pandemia'.

PRZEKONANIE O NIEISTNIENIU WIRUSA SARS-COV-2 LUB O JEGO NIEWIELKIM WPŁYWIE NA ZDROWIE

Negatywne zdanie o szczepieniach, wynikające z przekonania o tym, że COVID-19 jako wirus o wymiarze pandemicznym nie istnieje, a ludzie chorują po prostu na gripę, dotyczy prawie 408 komentarzy. Komentujący bardzo często zwracają uwagę w tego typu komentarzach na niepotrzebne zastraszanie ludzi i sianie paniki. Nadawcy przeświadczeni o niewielkim wpływie wirusa na zdrowie odwołują się często do danych liczbowych, procentowych czy tzw. pewnych informacji. Warto jednak zaznaczyć, że nie pojawiają się źródła przywoływanych danych czy informacji, stąd ich wiarygodność jest wątpliwa.

Komentujący najczęściej jasno komunikują przekonanie, że choroba COVID-19 nie istnieje i/lub jest zwykłą gripą, która dla niektórych osób może być groźna, a najczęściej jej przechorowanie nie jest niebezpieczne dla ludzi, np.:

 Ja zapach mam smak mam zaszczepiona byłam dwa razy a i tak mnie grypa... powtarzam grypa a nie covid złapała
k_444_28.09.2021

 Przestańcie już siać panikę bo to nic nie da grypa jest co roku i czemu o niej nie podajecie statystyk i innych chorobach tylko jedno i to samo w koło to już jest nudne
k_814_2.10.2021

W celu zobiektywizowania prezentowanych sądów komentujący przywołują pewne liczby, procenty, nie podając jednak źródeł tych danych liczbowych. To zapewne w szybkiej lekturze daje ułudę prawdziwości, jednak przy głębszej analizie okazuje się często zabiegiem czysto perswazyjnym, a nawet manipulacyjnym, ponieważ za konkretnymi liczbami czy proporcjami nie stoją żadne dane źródłowe, ani obiektywne mechanizmy wyliczania prezentowanych danych, np.:

 Zrozumcie jedno! To jest zwyczajna choroba nie groźna dla 99,4% ludzi! Zobaczcie do czego to zmierza! Cała ta epidemia skończy się wtedy gdy wszyscy powiemy dosyć! Jest nas więcej!!!
k_496_26.09.2021

 PRZYPOMINAM, ŻE NIE MA ŻADNEJ PANDEMI „Śmiertelność tej choroby to nawet nie jest 0.02%, mniejsza niż grypy sezonowej), a restrykcje, które wprowadzono są na wirusa o śmiertelności 70% jak nie więcej” POLAKU KTÓRA FALA GLOBALNEGO KŁAMSTWA CIĘ OBUDZI?
k_1398_12.10.2021

PRZEKONANIE O NIEISTNIENIU WIRUSA SARS-COV-2 LUB O JEGO NIEWIELKIM WPŁYWIE NA ZDROWIE

Kolejnym mechanizmem noszącym znamiona manipulacji, tym razem treściami, dzięki któremu nadawcy komunikują o braku niebezpieczeństwa ze strony wirusa, jest przywoływanie jako oczywistości niesprawdzonych lub nieprawdziwych informacji, np.:

☰ *W Norwegii sklasyfikowano covid jako zwykłą gripę i w pełni otwarto kraj, Szwecja od 1 października zdejmuje wszelkie limity i obostrzenia...*
k_293_26.09.2021

Częstym argumentem na tożsamość grypy i COVID-19 jest odwołanie do wiedzy potocznej odbiorców powiązanej ze znajomością realiów meteorologicznych zależnych od pory roku. Niska zachorowalność latem staje się przesłanką do podania w wątpliwość jego inwazyjności. Często tego rodzaju argumenty nacechowane są ironią, np.:

☰ *Trochę to dziwne, że taki zjadliwy wirus dla którego warunki atmosferyczne nie mają znaczenia, atakuje wtedy, kiedy są infekcje innych wirusów przeziębieniowych? Gdzie był wirus latem?*
k_238_25.09.2021

☰ *Gdzie był covid latem? Na wakacjach w Hurgadzie?*
k_1464_14.10.2021

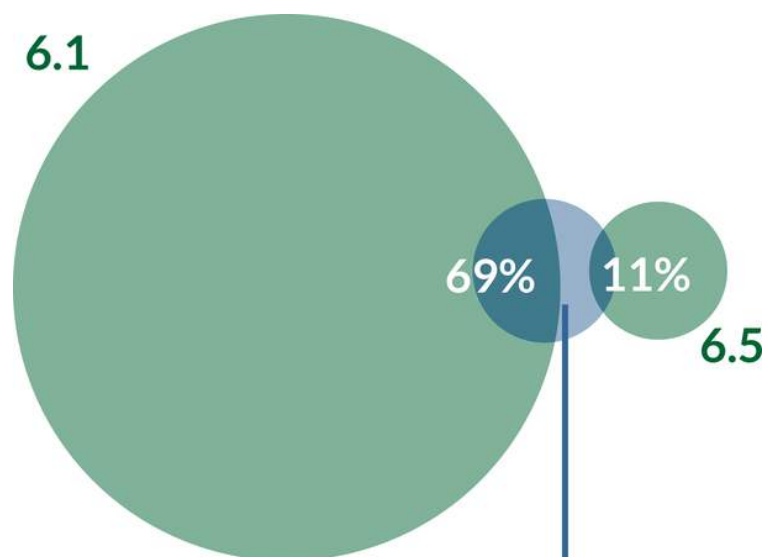

Ilustracja 19

O celowej ironii świadczą również widoczne wyżej emotikony, których w komentarzach pozbawionych nacechowania ekspresywnego o zabarwieniu ironicznym nie ma. Nadawcy sami dystansują się do prezentowanych treści. Wyśmiewając tych, którzy, ich zdaniem, sięją niepotrzebną panikę.

6.4.

PRZEKONANIE O NIEISTNIENIU WIRUSA SARS-COV-2 LUB O JEGO NIEWIELKIM WPŁYWIE NA ZDROWIE

6.4

Wykres współwystępowania toposów (pokrywających się w minimum 10%)
Topos centralny: 6.4. Przekonanie o nieistnieniu wirusa SARS-CoV-2 lub o jego niewielkim wpływie na zdrowie
Toposy współwystępujące:
6.1. Brak zaufania
6.5. Przekonanie o tym, że pandemia została zaplanowana (teorie spiskowe)

6.5.

PRZEKONANIE O TYM, ŻE PANDEMIA ZOSTAŁA ZAPLANOWANA (TEORIE SPISKOWE)

wasz
pandemia
preparat
zakażenie
dawka
szczerzenie
grypa
test
szczerpionka
fala
zakażenie
lekarz
wirus
człowiek
straszyć
choroba
umierać
zaszczepić
szczepić

6.5. PRZEKONANIE O TYM, ŻE PANDEMIA ZOSTAŁA ZAPLANOWANA (TEORIE SPISKOWE)

Teorie spiskowe przewijają się w 384 komentarzach przeciwników szczepień ochronnych. Uwagę zwraca wyraźna ewolucja tego wątku: obecnie frekwencyjnie najczęściej ujawnianym w tej grupie komentarzy przeświadczeniem jest koncepcja, że pandemia (zwana także wymownie *plandemią*) i szczepienia zostały zaplanowane przez jednostki lub grupy sterujące światową gospodarką, choć zdecydowanie mniej liczne są tu takie figury, jak Bill Gates, 5G, czipy albo sterylizacja sanitarna.

Wśród komentujących panuje przekonanie, że istnieje ukryty interes w wywołaniu, a także utrzymywaniu pandemii oraz wprowadzeniu powszechnego obowiązku szczepień. Autorzy komentarzy próbują wytypować osoby bądź instytucje, które mogą odnosić ukryte korzyści z istniejącego kryzysu, przy czym stawiane przez nich hipotezy są trudne do weryfikacji i niepotwierdzone jakimikolwiek danymi czy źródłami. W kręgu „podejrzanych” znajdują się przede wszystkim firmy farmaceutyczne; podmioty podporządkowane ich interesom to poza tym medycy, eksperci czy politycy. Por. cytaty:

 A teraz odpowiadam w prosty sposób czemu ta nagonka COVIDOVA ma służyć, bogaci mają stać się jeszcze bogatszymi a biedni jeszcze bardziej ubodzy i posłuszni oraz całkowicie oddani swoim panom
k_1715_03.11.2021

 Za mało się jeszcze koncerny dorobiły. Ciekawe z kim dzielą?
k_1280_09.10.2021

 Ludzie to nic nie da oni mają taki odgórny nakaz to jest ogólnoswiatowe i rządy nie mają nic do powiedzenia, są tylko kukiełkami wykonującymi polecenia
k_2706_20.09.2021

 Szpitala podobno przepętnione ludźmi a łóżka zajmują manekiny do siania propagandy Covid-PIS-dzielec
k_1414_13.10.2021

W świetle teorii spiskowych szczepionka jest m.in. formą eksperymentu na szeroką skalę (np. zmienia ludzkie DNA), wirus został „wyprodukowany” przez człowieka, a kolejne fale pandemii następują wedle z góry założonego scenariusza:

 Plan depopulacji baranów musi być wykonany [...]. Mądrzy wiedzą po co ten korona cyrk .głupi sami biorą w nim udziałi siedepopulują eksperymentami medycznymi.
k_1288_10.10.2021

 O co w tym małym szale chodzi...? [...] Koncerny szczepionkowe i lekowe zarabiają gigantyczne pieniądze? Jedyne nakazy władzy to szczepić jak najwięcej ludzi... A gdzie ktoś na poważnie ustalił, czy byli winni powstania tego niby naturalnego wirusa?
k_1533_15.10.2021

 Mam nieodparte wrażenie, że teraz to nie szczepionka powstaje na wirusa, lecz powstają wirusy dla szczepionek.
k_943_05.10.2021

6.5. PRZEKONANIE O TYM, ŻE PANDEMIA ZOSTAŁA ZAPLANOWANA (TEORIE SPISKOWE)

Aby ugruntować przekonanie, że pandemia jako światowe oszustwo została zaprojektowana (głównie do dyscyplinowania, podporządkowywania sobie społeczeństw i sterowania nimi, a w skrajnych przypadkach także do depopulacji), autorzy komentarzy próbują manipulować odbiorcami poprzez odwołanie się do ich obaw związanych z utratą zdrowia, życia oraz kontroli nad sobą:

☰ *Jesteśmy świadkami odradzającego się faszyzmu, codziennie jesteśmy karmieni kłamstwami łatwymi do obnażenia, odbiera nam się podstawowe prawa wolności, zmusza się nas do przyjęcia specyfiku za który nawet jego producent nie bierze odpowiedzialności.*
k_1723_03.11.2021

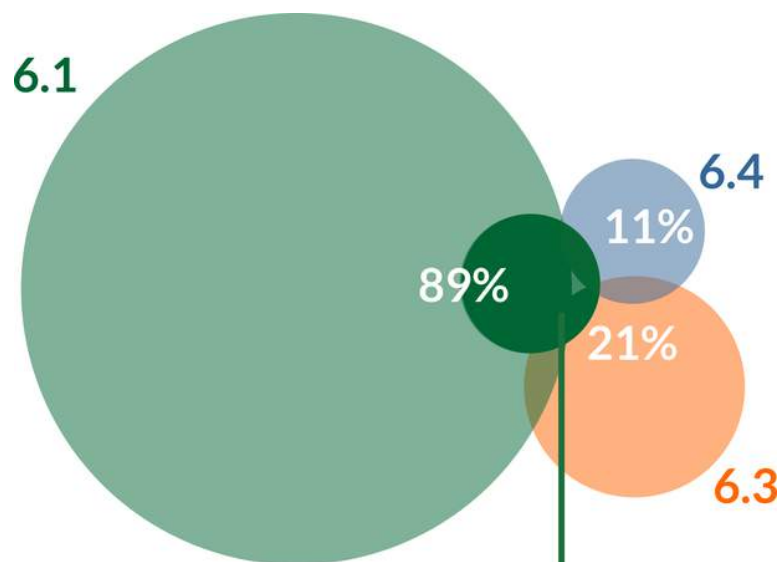
☰ *ZAPLANOWANY TERROR NAD LUDZKOŚCIĄ,,,, KŁAMSTWA, MANIPULACJE, [...] SIANIE NIENAWIŚCI I NĘKANIE NKEZASZCZEPIONYCH, DYSKRYMINACJA, OSZUSTWO*
k_272_26.09.2021

☰ *Komuś cholernie zależy na depopulacji i „hodowli” posłusznego homo sapiens. Nie wiem jeszcze najważniejszego. Kto lub co za tym stoi. Cicha Trzecia Wojna Światowa trwa i jej końca nie widać.*
k_2426_10.09.2021

Ilustracja 20

6.5. PRZEKONANIE O TYM, ŻE PANDEMIA ZOSTAŁA ZAPLANOWANA (TEORIE SPISKOWE)

6.5

Wykres współwystępowania toposów (pokrywających się w minimum 10%)

Topos centralny: 6.5. Przekonanie o tym, że pandemia została zaplanowana (teorie spiskowe)

Toposy współwystępujące:

6.1. Brak zaufania

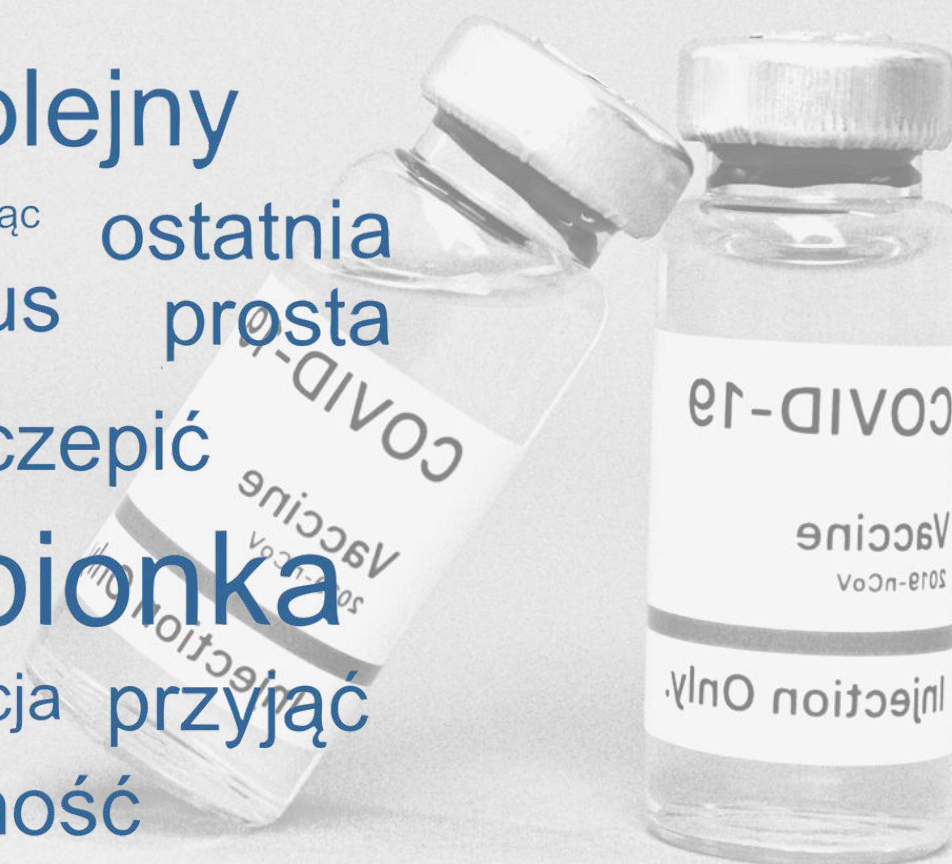
6.3. Przekonanie o tym, że szczepionka jest niebezpieczna dla zdrowia

6.4. Przekonanie o nieistnieniu wirusa SARS-CoV-2 lub o jego niewielkim wpływie na zdrowie

6.6.

WĄTPIENIE W ZAPEWNIENIA O SKUTECZNOŚCI DWÓCH DAWEK SZCZEPIONKI

skuteczny szczepienie
chronić szpryca
Izrael w pełni człowiek kolejny
zaszczepić miesiąc ostatnia
delta wirus prosta
fala dawka
dwa zakażenie normalność
trzeci szczepionka
czwarty działać mutacja przyjąć
zachorować odporność

Argumentem przemawiającym za niechęcią do (kolejnych) szczepień są także, zdaniem komentujących, wcześniejsze zapewnienia władz o bezpieczeństwie epidemicznym po dwóch dawkach szczepionki (takie stanowisko pojawia się w 233 komentarzach). Konieczność przyjęcia trzeciej dawki jest, zdaniem nadawców analizowanych komentarzy, równoznaczna z brakiem skuteczności szczepionki i potrzebą przyjmowania kolejnych dawek. Internauci zarzucają władzom używanie określeń, które, w przypadku konieczności dalszych szczepień, wydają się im nieprawdziwe – *ostatnia prosta* czy *w pełni zaszczepiony*.

W badanym zagadnieniu komentujący najczęściej podkreślają konieczność przyjmowania następnych dawek, wskazując tym samym na powtarzalność schematu szczepień i sugerując ich nieskuteczność. W wypowiedziach pojawiają się dziesiątki, a nawet setki dawek, które mają zapewnić odporność. Sugerowanie tak wielu dawek jest swoistym wykładnikiem ironii.

Trzecia dawka może nie zadziałać bez czwartej. Pewność uzyskamy po 5- tej. Jaką pewność? Taką, że nie działa bez szóstej.
k_2211_01.09.2021

Dobrze przeczytałem, że już niebawem e-skierowanie na podanie 128 dawki szczepionki?
k_2166_01.09.2021

A kiedy szczepicie się 250 dawka? Nie czekajcie, już dziś zaszczepcie się 250 dawka i może wróćcie do normalności. Tak na 1 procent wróćcie
k_2863_24.09.2021

Konieczność trzeciej dawki szczepionki jest równoznaczna w rozumieniu komentujących z brakiem skuteczności podawanej wcześniej szczepionki, a w szerszej perspektywie – brakiem skuteczności dalszych szczepień, np.:

Czyli dwie wcześniejsze nie działają? A miały być takie skuteczne
k_2161_1.09.2021

Szczepionki nie działają, trzecia dawka bardzo konieczna
k_3352_26.10.2021

Argumentem przeciwko szczepieniom jest również bazowanie na określeniach używanych przez rządzących czy pojawiających się w mediach. Wyrażenia te w oczach internautów stają się słowami kluczami obrazującymi nieskuteczność procesu szczepień. W wypowiedziach pojawia się wyrażenie *w pełni zaszczepiony*, które odnosi się do osób zaszczepionych dwiema dawkami. W związku z tym konieczność przyjęcia kolejnej dawki jest sprzeczna z wydźwiękiem semantycznym tego wyrażenia. Można tutaj wymienić także określenie *ostatnia prosta* – według wcześniejszych informacji dwie dawki szczepionki miały zapewnić skuteczną walkę z pandemią i zapewnić bezpieczeństwo. Wyrazem ironii jest także deminutywne określenie *daweczka*.

☰ Jakim cudem ma być trzecia dawka, skoro są W PEŁNI ZASZCZEPIENI?!
k_2176_01.09.2021

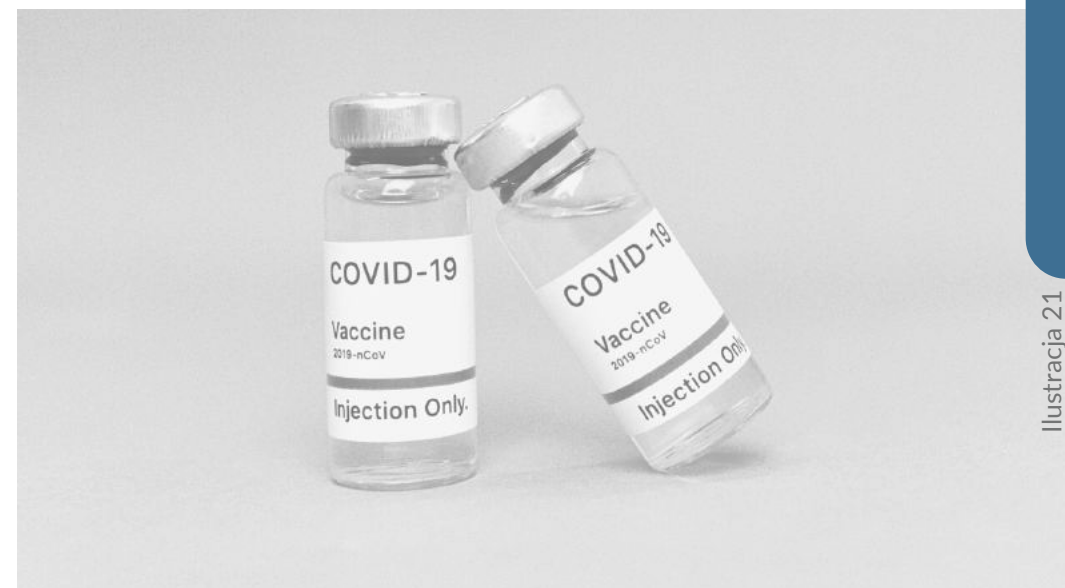
☰ Ale jak to "w pełni zaszczepione"? Przecież już ruszyła 3 dawka więc 2 dawki nie dają pełnego zaszczepienia. W izraelu 2 dawki to jak 0.
k_3045_21.10.2021

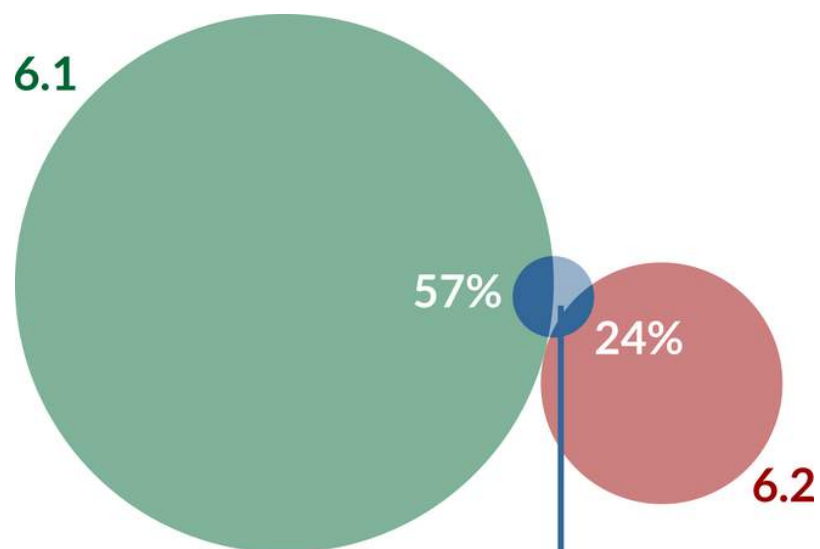
☰ Mam pytanie! Gdzie się podziała Ostatnia Prosta?
k_2105_13.11.2021

☰ Mówili ostatnia prosta a okazuje się, że to skrzyżowanie o ruchu okrężnym
k_3332_26.10.2021

☰ Miala byc ostatnia prosta,a jest rondo 🤪🤪🤪 jest ostatnia prosta,po kolejna daweczke 😊 a później po kolejna...i po kolejna 🤪 smacznego 😊
k_3330_26.10.2021

Zdaniem komentujących zapowiedź powrotu do normalności, w obliczu konieczności przyjęcia trzeciej dawki szczepionki (a być może i kolejnych), oddala się w czasie lub jest niemożliwa. Sprawia to, że podają w wątpliwość sens szczepień.

6.6

Wykres współwystępowania toposów (pokrywających się w minimum 10%)

Topos centralny: 6.6. Wątpienie w zapewnienia o skuteczności dwóch dawek szczepionki

Toposy współwystępujące:

6.1. Brak zaufania

6.2. Przekonanie o braku działania/słabym działaniu szczepionki

6.7.

PRZEKONANIE O ISTNIENIU LEPSZYCH METOD OCHRONY PRZED WIRUSEM SARS-COV-2 NIŻ SZCZEPIENIA

A word cloud of Polish terms related to COVID-19, set against a background of laboratory glassware and a plant. The words are in orange and vary in size. The most prominent words are 'zaszczepić' (vaccinate), 'odporność' (immunity), 'wirus' (virus), 'człowiek' (human), 'test', 'naturalny' (natural), 'chory' (sick), 'lek' (medicine), 'zdrowie' (health), 'maska' (mask), 'lekarz' (doctor), 'szczenie' (vaccination), 'leczyć' (treat), 'osoba' (person), 'pacjent' (patient), 'organizm' (organism), and 'preparat' (preparation).

naturalny chory
zaszczepić człowiek
test
wirus
zdrowie maska
lek
odporność
lekarz
szczenie
leczyć
osoba
preparat organizm pacjent

PRZEKONANIE O ISTNIENIU LEPSZYCH METOD OCHRONY PRZED WIRUSEM SARS-COV-2 NIŻ SZCZEPIENIA

Kolejnym toposem argumentacyjnym pojawiającym się w analizowanym materiale są – wydawałoby się reprezentowane w niewielkim stopniu (137 poświadczeń, co daje 4% całego korpusu), ale dość nośne medialnie – przekonania o tym, że istnieją inne sposoby poza szczepieniami, które pozwalają nie tylko na cieszenie się dobrym zdrowiem w pandemii, ale i na jej rychłe zakończenie. Najczęściej komentujący zwracają uwagę na konieczność budowania naturalnej odporności, choć nierzadko piszą też o innych konwencjonalnych lub niekonwencjonalnych sposobach leczenia COVID-19 czy utrzymania zdrowia w pandemii wirusa SARS-CoV-2.

MYŚLĘ ŹLE O SZCZEPIENIACH, PONIEWAŻ UWAŻAM, ŻE ODPORNOŚĆ BUDUJE SIĘ NATURALNYMI SPOSOBAMI

W większości komentarzy – bo aż 87 – nadawcy tekstów podkreślają, że kluczowe dla zachowania dobrego zdrowia w pandemii jest dbanie o swoją naturalną odporność. Czasami zestawia się zdrowy styl życia i suplementację diety ze szczepionką, w takich wypowiedziach mocno wybrzmiewa opozycja natura – cywilizacja (chemia), gdzie ta pierwsza jest jednoznacznie gloryfikowana.

Komentujący bardzo często odwołują się do konkretnych suplementów diety, które mają ich zdaniem wpływać na odporność, np.:

 A już myślałam, że w końcu coś o budowaniu naturalnej odporności, o witaminie D3, cynku, hartowaniu na świeżym powietrzu..
k_3518_29.10.2021

Czasami obok rad dotyczących konkretnych, fizycznych wręcz sposobów zachowania odporności pojawiają się tezy o konieczności budowania i rozwijania relacji z innymi, co daje wsparcie w wymiarze psychicznym czy społecznym:

 Budowanie i wzmacnianie naturalnej odporności poprzez zdrowe odżywianie, dotlenianie, oddychanie "pełną piersią", a nie wdychanie "hodowli" ze szmat, częste kontakty z przyjaciółmi, znajomymi, przytulanie....to naturalna, najprostsza i najskuteczniejsza metoda zapobiegania wszelkim chorobom!
k_3439_28.10.2021

Sporo aktualizacji przywołanego toposu argumentacyjnego przyjmuje formę zestawienia wpływów: z jednej strony wpływu dbania o swoje zdrowie, a z drugiej – szczepienia się. Często komentujący wprost wyrażają zdanie o negatywnym oddziaływaniu szczepionki na odporność człowieka:

 Ja od 2 lat chory na nic nie byłem nie noszę masek nigdzie mieszkam w dużym mieście jeżdżę komunikacją miejską a moja rada na dobre zdrowie to trochę aktywności fizycznej i herbatka z cytrynką w zimne dni plus miód pozdrawiam serdecznie ps. Nie szczepiłem się i nie zamierzam żadnym preparatem
k_30_28.09.2021

 Uprawiaj sport na świeżym powietrzu i przestań wierzyć w szczepionki To krok do zachowania naturalnej odporności.
k_3621_29.10.2021

 Ludzie nie szczepieni żyją i są zdrowi nawet bardziej niż ludzie którzy przyjęli tą chemię. Powodzenia wasz organizm stracił naturalną odporność ale no cóż za głupotę się płaci szczepić się i nawet 20 dawek
k_1751_16.10.2021

MYŚLĘ ŹLE O SZCZEPIENIACH, PONIEWAŻ UWAŻAM, ŻE ODPORNOŚĆ BUDUJE SIĘ NATURALNYMI SPOSOBAMI

Czasami komentujący budują swoje wypowiedzi w oparciu o autorytety, którymi w ich przekonaniu są np. lekarze lub tzw. siła wyższa. Brak odwołania się do konkretnego autorytetu, a przywoływanie poglądów anonimowego medyka czy zwrócenie się w stronę ideologii decyduje często o słabej wiarygodności tego rodzaju argumentów:

☰ *Bogowie którzy stworzyli człowieka byli najwyższymi genetykami ,kto ingeruje w dzieło Boże DNA i RNA zostanie unicestwiony na zawsze! Wszystkie leki powodują upośledzenie odporności u człowieka, jedynie działają jak placebo .Pożywienie będzie waszym lekiem a lek pożywieniem Hipokrates. WIELCE SZANOWNI PROFESOROWIE ALBO NIE ZDAJECIE SOBIE SPRAWY Z TEGO CO ROBICIE NAMAWIAJĄC DO SZCZEPIEŃ , ALBO CO GORSZA ROBICIE TO Z ROZMYŚLEM A ZA TO PONIESIECIE STRASZNĄ KARĘ.*
k_1816_1.11.2021

☰ *Lekarz pyta się mnie czy jestem zaszczepiona. mówię mu Nie... a on a to dobrze ja też nie i nie mam zamiaru tym się szczepić. Brawa dla lekarza. Po rozmowie dodał że ciężiej leczy się ludzi po szczepiace bo żadne leki im nie pomagają.*
k_1685_14.10.2021

Bardzo rzadko przywoływanym remedium na pandemię jest, zdaniem nadawców analizowanych tekstów, ekspozycja na wirusa i rezygnacja z izolacji narzuconej przez władzę:

☰ *Dłużej niech izolują się ludzie, a w szczególności dzieci. Najlepsza odporność to wymiana wirusowa! nauka własnej odporności!*
k_3239_24.10.2021

MYŚLĘ ŹLE O SZCZEPIENIACH, PONIEWAŻ UWAŻAM, ŻE LEPSZE JEST LECZENIE KONWENCJONALNYMI METODAMI (LECZENIE OBJAWOWE)

Pozostałe poświadczenia budujące zbiór 44 komentarzy aktualizują przekonanie nadawców o tym, że istnieją inne poza szczepieniami sposoby radzenia sobie z COVID-19. Skupione są one wokół krytycznego komunikowania o procedurach medycznych wybieranych przez lekarzy do leczenia osób zarażonych koronawirusem, a także na popularyzowaniu sposobów znanych od lat, a zatem leczenia farmakologicznego.

W komentarzach zdarzają się, jak już wspomniano, głosy krytyczne na temat procedur leczenia COVID-19. Zdaniem nadawców analizowanych tekstów chorobę wywołowaną SARS-CoV-2 trzeba po prostu leczyć, zanim rozwinie się do zaawansowanego stadium:

 Już 2 lata prania mózgu szczepieniami. Jakże to one cudowne są? Wyślijcie w końcu lekarzy na szkolenia jak mają leczyć pacjentów z covid. Bo covid to choroba, którą powinno się leczyć na wstępnym etapie a nie doprowadzać ludzi do ostateczności. Szczepienia wszystkiego nie załatwią.
k_448_28.09.2021

 Wentylacja mechaniczna dla biednych i rozwalanie płuc, bogaci mają terapie tlenową, warto poszykac jak byli leczeni promieniowo tego świata.... To są skutki teleporad a nie covidu... To się leczy a nie środki zapobiegawcze a potem uderza z podwójną siłą
k_943_30.09.2021

Częsty argument dotyczy leków znanych od lat, które w opinii komentujących skutecznie zapobiegają rozwojowi choroby:

 Ivermektyna, amantadyna dalej zakazane bo trzeba pompować wyniki.
k_788_28.09.2021

 Logika profesora Pyrcia: leczenie infekcji grypopodobnej przez doktora Bodnara lekiem na gripę znanym od kilkudziesięciu lat, to "szarlataneria". Co innego szczepienie 5-letnich dzieci szczepionkami znanymi od kilku miesięcy. "Profesor", to kiedyś brzmiało dumnie...
k_1821_1.11.2021

Bezpodstawne deprecjonowanie autorytetów i budowanie potencjału perswazyjnego komunikatu np. na zestawieniu braku zgody na leczenie promowanymi w niektórych kręgach lekami z nieszczęściem ludzi doświadczających gwałtownego pogorszenia zdrowia jest przynajmniej dyskusyjne etycznie, por.:

 Człowiekowi, w związku z zakrzepicą po szczepieniu - można obciąć nogę, ale nie wolno ciężko choremu podać Ivermektyny ani Amantadyny znanych i stosowanych od dziesięcioleci, bo nie wiadomo czy pomaga. Ludzie, nie mówcie tu już o empatii, nie spodziewam się, ale czy Wam zwyczajnie nie jest wstyd?
k_1411_8.10.2021

MYŚLĘ ŹLE O SZCZEPIENIACH, PONIEWAŻ UWAŻAM, ŻE LEPSZE JEST LECZENIE KONWENCJONALNYMI METODAMI (LECZENIE OBJAWOWE)

Pojawiają się i takie komentarze, w których nadawca chwali rozwiązania antypandemiczne proponowane w innych krajach (często egzotycznych, np. Salwador czy Boliwia):

 Każdy obywatel Salwadoru (Ameryka Środkowa) jeżeli zajdzie taka potrzeba otrzymuje BEZPŁATNIE od rządu „zestaw anty-COVID-19”.

Zestaw zawiera:

- Paracetamol i aspiryna (działają przeciwzapalnie)
- Loratadyna (lek przeciwhistaminowy)
- Iwermektyna (przeciwko inwazji pasożytów)
- Azytromycyna (antybiotyk)
- Witamina C (500mg)
- Witamina D (2000 j.m.)
- Cynk (50mg)
- Elektrolity (minerały)

Gwatemala i Boliwia również wdrażają ten program. Idzie to we właściwym kierunku – tak to wygląda, gdy część rządu jest naprawdę zainteresowana znalezieniem rozwiązania i ochroną (nie zabijaniem) ludności.

<https://saludconlupa.com/.../el-salvador-guatemala-y.../>

https://twitter.com/Source_33_/status/1438621519714869249

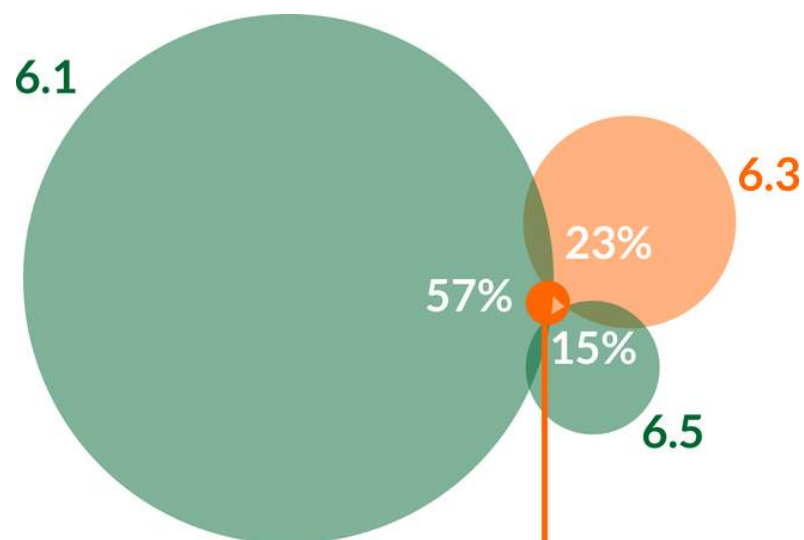
*t.me/TheEuropeNews
k_2777_20.09.2021*

Ciekawym zabiegiem w tym zestawie argumentów jest odwoływanie się do źródeł informacji. Mechanizm ten ma służyć uwiarygodnieniu prezentowanych tez. Komentujący czerpią najczęściej wiedzę z mediów społecznościowych (Twitter, YouTube). Trzeba jednak zauważyć, że rodzaj źródeł, a także zawartość treściowa odwołań nie jawią się jako przekonujące. Wiarygodność tekstów, do których odsyłają komentujący, jest bez wątpienia dyskusyjna. Wydaje się zatem, że przywoływany mechanizm jest tylko pozornym działaniem obiektywizującym i uwiarygodniającym prezentowane sądy.

6.7.

PRZEKONANIE O ISTNIENIU LEPSZYCH METOD OCHRONY PRZED WIRUSEM SARS-COV-2 NIŻ SZCZEPIENIA

6.7

Wykres współwystępowania toposów (pokrywających się w minimum 10%)

Topos centralny: 6.7. Przekonanie o istnieniu lepszych metod ochrony przed wirusem SARS-CoV-2 niż szczepienia

Toposy współwystępujące:

6.1. Brak zaufania

6.3. Przekonanie o tym, że szczepionka jest niebezpieczna dla zdrowia

6.5. Przekonanie o tym, że pandemia została zaplanowana (teorie spiskowe)

6.8.

PRZEKONANIE O MARGINALIZACJI ZNACZENIA INNYCH CHORÓB

A word cloud of Polish terms related to health and medicine. The words are arranged in a circular pattern. The largest words are 'człowiek' (human), 'osoba' (person), 'choroba' (disease), 'lekarz' (doctor), and 'szczepionka' (vaccine). Other words include 'zdrowie' (health), 'test', 'pacjent' (patient), 'wirus', 'rak' (cancer), 'nowotwór' (tumor), 'umierać' (die), 'covid', 'brak' (lack), 'szpital' (hospital), 'pomoc' (help), 'straszyć' (frighten), and 'Polak' (Polish). The background shows a doctor's hands in a white coat, one holding a stethoscope and the other holding a pen over a clipboard.

Polak zdrowie straszyć
lekarz szczepionka
test pacjent wirus rak
człowiek nowotwór
choroba
umierać brak
osoba szpital
covid pomoc

Negatywne zdanie o szczepieniach wynikające z przekonania o tym, że ograniczenie informowania o chorych tylko do zarażonych COVID-19 jawi się jako amnezja społeczna dotycząca innych, często cywilizacyjnych chorób. Takie komentarze nie budują znaczącej części korpusu, jest ich 127. Nie wydaje się to dużą grupą argumentów, trzeba jednak przyznać, że są one dość wyraziste i dzielą się na dwie zasadnicze podgrupy. Takie, w których przesłanka dotycząca marginalizacji innych chorób jest przesłanką tła, czyli jest jedną z wielu przywołanych przesłanek, oraz takie, w których jest przesłanką główną, często jedyną, wtedy najczęściej przyjmują formę apelu kierowanego do rządzących.

Przesłanka o marginalizacji innych chorób jako przesłanka tła często łączy się z deklarowaniem przez nadawcę braku zaufania czy przekonaniem o tym, że najlepszą ochronę przed chorobą daje naturalna odporność, np.:

 Przestańcie straszyć ludzi. Dlaczego nie podajecie statystyk innych chorób. Ile osób dziennie umiera na zawały, nowotwory, HIV itp. Dlaczego zajmujecie umysły ludzi tymi danymi, komu potrzebne jest wiedzieć ile osób zachorowało?! Wzbudzacie jedynie strach a to osłabia naturalną odporność ludzi, chyba że Wam o to chodzi. Psychomanipulacja i inżynieria społeczeństwa pełną parą.
k_1598_30.10.2021

W kolejnym komentarzu marginalizacja innych chorób pojawia się obok konkretnej choroby wymagającej interwencji chirurgicznej, deklaracji braku zaufania do rządzących oraz lekarzy, a także podejrzenia ich o cele merkantylne:

 Jak nas okłamują, że szczepionki są nie przymusowe, tydzień temu koleżanka trafiła do szpitala z ostrym zapaleniem woreczka żółciowego i co pierwsze padło do niej pytanie na SORze w Kieleckim szpitalu zamiast udzielić jej pomocy czy jest zaszczepiona jak nie to musi przyjąć szczepionkę czyli jaki mamy wniosek, że jak się nie zaszczepimy to nie mamy czego szukać w szpitalach nie zostanie nam udzielona pomoc, czyli rząd w najlepsze wdrożył segregację rasową. Rządzących oraz lekarzy nasze zdrowie oraz zdrowia naszych dzieci nie obchodzi byle by napchać swoje kieszenie i pozbyć się jak największej liczby szczepionki.
k_2454_11.09.2021

Obok przywołanej wyżej (niespecjalnie fortunnie użytej) segregacji rasowej w tego typu komentarzach często pojawia się słownictwo odwołujące się zarówno do zbrodni wojennych, jak i konsekwencji karnych tych zbrodni:

☰ *A ile było zawałów, udarów, ostrych zapaleń wyrostków, zaostrzeń chorób przewlekłych wymagających nagłej interwencji, ile osób zachorowało na gripę, a ile na rota wirusa? Jak jesteście tacy mądrzy to publikujcie dane o wszystkich chorobach a nie tylko o tym wirusie celebrycie, który wam w główkach poprzewracał i napętnił kieszenie. #norymberga2
k_183_25.09.2021*

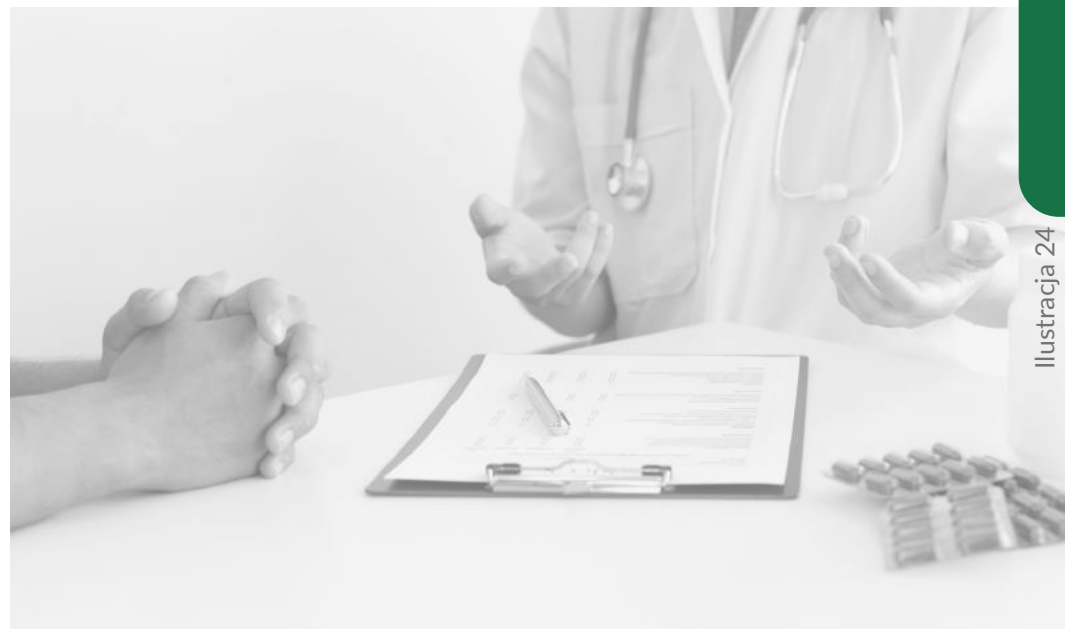
W apelach kierowanych najpewniej do nadawców postów o szczepieniach komentujący zwracają uwagę na śmiertelny wymiar również innych chorób, często cywilizacyjnych, a nie tylko wynikających z zarażenia wirusem SARS-CoV-2, który nazywany często jest *wirusem celebrytą*. Zwracają zwłaszcza uwagę na choroby kardiologiczne, onkologiczne czy cukrzycę:

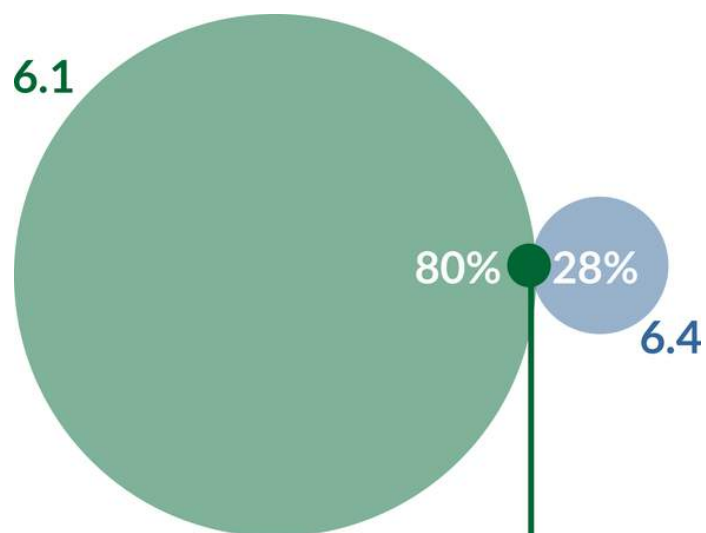
☰ *Idioty, przestanie robić testy i wirus celebryta zniknie. ☹️ ☹️ ☹️ Powiedzcie lepiej ile osób zmarło lub jest chorych na raka, bo jest ich nieporównywalnie więcej ☹️ ☹️ ☹️
k_3539_29.10.2021*

☰ *W szpitalach brakuje łóżek dla dzieci wirusy atakują ze zdwojoną siłą, lekarze leczą na oślep a wy tylko covid!! Pomyślcie czasem o innych, wirus RSW w tym momencie atakuje na potęgę, przedszkola i żłobki świecą pustkami, ale trzymajmy puste łóżka dla covidowców
k_3364_26.10.2021*

☰ *Zajmijcie się pacjentami z cukrzycą typ 1 bo przy tej cukrzycy młodzieży przybywa chorych zacznijcie diabetyków porządne pompy insulinowe refundować a nie zajmować się bzdurami!!!! Diabetycy potrzebują też pomocy a nie zaniedbania co wy sobie wyobraźcie.
k_3031_21.10.2021*

Jasno komunikują swoje oczekiwania, często dość radykalnie odnosząc się wprost do nadawców postów. Używając imperatywów: *powiedzcie..., pomyślcie..., zajmijcie się..., jednoznacznie nakłaniają do podjęcia działania, do aktywizmu na rzecz przywrócenia stanu rzeczy, który jawi się im jako stosowny, odpowiedni.*

6.8

Wykres współwystępowania toposów (pokrywających się w minimum 10%)

Topos centralny: 6.8. Przekonanie o marginalizacji znaczenia innych chorób

Toposy współwystępujące:

6.1. Brak zaufania

6.4. Przekonanie o nieistnieniu wirusa SARS-CoV-2 lub o jego niewielkim wpływie na zdrowie

6.9.

PRZEKONANIE O POSIADANIU WOLNOŚCI WYBORU

Word cloud containing the following terms: dawka, delta, mój, szczepionka, preparat, rząd, Polak, zaszczepić, szczepienie, człowiek, prawo, obywatel.

Negatywne zdanie o szczepieniach, wynikające z przekonania o tym, że ktoś chce odebrać komentującemu prawo do wolności wyboru, pojawia się w 95 komentarzach (3% całego korpusu). Walka o wolność przyjmuje różne oblicza w analizowanych komentarzach. Powiązana jest z kwestionowaniem przekazu władzy na temat pandemii, czasami komentarze przybierają formę bezpośrednich deklaracji nadawców, w których nawołują do wolności wyboru jako wartości konstytucyjnej. Deklarują też aktywności antysystemowe, ponieważ są przekonani, że system zabiera/ogranicza im wolność w kontekście decydowania o własnym zdrowiu. Zdarza się również spojrzenie nadawcy skupionego na wolności jako wartości dotyczącej wszelkich przejawów życia społecznego, który dostrzega również pozapandemiczne wymiary zniewolenia.

W zebranej bazie komentarzy w toku analiz zespół badawczy wyizolował niemal 100 tekstów, w których wolność wyboru, wolność wypowiedziania się są wartościami podkreślanymi jako kluczowe w kontekście różnych fizycznych i werbalnych przejawów władzy, również w kontekście namawiania do szczepień przeciw COVID-19. Nadawcy wprost piszą o tym, że władza chce odebrać im prawo do zabierania głosu:

 Hejt w rozumieniu Niedzielskiego to inne zdanie na temat szczypawki niż jego, i jego ziomali z klubu....
k_330_27.10.2021

 Czyli ludzie mają zamknąć buzie i Was słuchać. Przebiliście komunistów.
k_321_27.10.2021

Upominają się również o wolność wyboru w kontekście pewnych systemowych założeń, które miałyby w jakimś stopniu ograniczać, w przekonaniu komentujących, prawa osób niezaszczepionych:

 Poniedziałek, na Podkarpaciu słonecznie, ciepło. Popracuję w ogrodzie, pooddycham świeżym powietrzem, przytnę krzewy. Na marginesie - mam w d*pie wasze "mamy wam znowu do zakomunikowania stek bzdur i Himalaje kłamstw". FREEDOM i, mówiąc kolokwialnie, za co z góry przepraszam co wrażliwszych, j*bał was pies, pachoty systemu.
k_383_27.10.2021

 STOP SEGREGACJI SANITARNEJ!!!!
Wolność WYBORU!!!
k_1698_2.10.2021

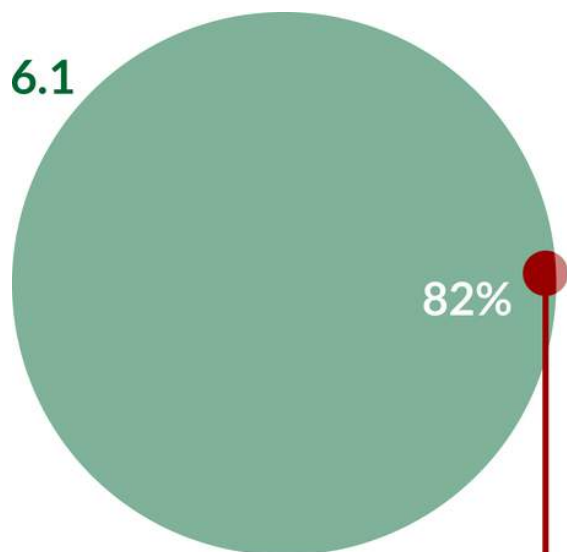
Pojawiają się i takie komentarze, w których „przymus szczepienia” zestawiany jest z innymi działaniami władzy o charakterze nakazu, zakazu, ograniczeń wyboru, wtedy takie diagnozy mają charakter pewnych antysystemowych manifestacji werbalnych:

 Czy to jest WOLNOŚĆ? Obowiązkowe szczepienia, obowiązkowe badania, zakaz palenia trawy, zakaz palenia ogniska u siebie na podwórku, zakaz palenia fajek w swojej knajpie, zakaz picia piwka w parku, pozwolenie na sprzedaż tego i owego. Rejestracja samochodu, rejestracja do lekarza, broń to już trudniej zarejestrować. Ubieranie się w odblaski, zapinanie pasów, zakazy, nakazy, ukazy, przykazy. Jesteś Polakiem, płaci podatki 85%, płaci ZUS niezależnie od tego czy masz z czego czy nie masz, zdobądź pozwolenie na zbudowanie domu, pozwolenie na łowienie ryb, pozwolenie na wycięcie drzewa, pozwolenie na jeżdżenie autem, pozwolenie na studnię, płaci za auto, za wodę, za deszcz... A teraz powtarzajcie sobie "jestem wolny".... Każdy kto uważa ten stan za normalny powinien zacząć się naprawdę zastanawiać czy rozumie znaczenie słowa wolność? (...)

k_1617_30.10.2021

Ilustracja 25

6.9

Wykres współwystępowania toposów (pokrywających się w minimum 10%)

Topos centralny: 6.9. Przekonanie o posiadaniu wolności wyboru

Topos współwystępujący:

6.1. Brak zaufania

STRATEGIE ODPOWIEDZIALNEJ KOMUNIKACJI O SZCZEPIENIACH

PO PIERWSZE: INFORMACYJNOŚĆ I MERYTORYCZNOŚĆ

- Skoncentrowanie się głównie na funkcji informacyjnej komunikatów, a nie perswazyjno-promocyjnej; przedstawienie pogłębionego ujęcia tematu wraz z merytorycznym objaśnieniem wszelkich niejasności.
- Przypominanie podstawowych informacji o roli i funkcji szczepień; budowanie świadomości, że szczepionka nie chroni przed zakażeniem, ale zmniejsza ryzyko ciężkiego przebiegu choroby i śmierci.
- Przekazywanie pełnych danych statystycznych o zachorowaniach wraz z komentarzem (same liczby mogą powodować wielość interpretacji, wzmacniać nieufność i skłaniać do tworzenia różnych teorii spiskowych).
- Szybkie reagowanie na dezinformację – dementowanie fake newsów, szczególnie tych pojawiających się w sieci w celu uniknięcia chaosu informacyjnego, który budzi lęk i niepewność.

PO DRUGIE: ODPOWIEDZIALNOŚĆ

- Otwarte i rzetelne komunikowanie o niepewności – objaśnianie specyfiki funkcjonowania świata nauki, polegającej na ciągłej zmianie i aktualizacji wiedzy w celu uzasadnienia innych/nowych zaleceń (np. dotyczących podania dawki przypominającej).
- Uspójnianie narracji dotyczącej szczepień; unikanie obietnic, zapewnień i kategorycznych twierdzeń dających nadzieję na szybkie zakończenie pandemii.
- Jawne komunikowanie na temat skutków ubocznych szczepień i związanych z nimi obaw.

STRATEGIE ODPOWIEDZIALNEJ KOMUNIKACJI O SZCZEPIENIACH

PO TRZECIE: WIARYGODNOŚĆ

- Budowanie zaufania publicznego opartego na rzetelnej wiedzy medycznej i opiniach niezależnych ekspertów, zamiast polityków, ekspertów kojarzonych z podmiotami władzy, celebrytów (komunikacja odgórna).
- Włączenie liderów społeczności i przedstawicieli różnych grup społecznych w informowanie o szczepieniach, m.in. w mediach społecznościowych, tak by przekaz trafił do różnych grup odbiorców (komunikacja oddolna).

PO CZWARTE: JASNOŚĆ I NEUTRALNOŚĆ

- Tworzenie komunikatów czytelnych i zrozumiałych dla wszystkich odbiorców, rezygnacja z nadmiaru terminów naukowych.
- Unikanie słownictwa emocjonalno-wartościującego oraz retoryki opartej na strachu i metaforach wojennych, wywołujących uczucie niepokoju wśród odbiorców.
- Ograniczanie wyolbrzymiania, dramatyzacji, sensacjonalizacji przekazów medialnych, równoważenie treści negatywnych i pozytywnych (język korzyści w mówieniu o szczepieniach).

PO PIĄTE: PARTNERSTWO

- Uważne rozpoznawanie przekonań i opinii różnych grup społecznych na temat szczepień i budowanie komunikatów reagujących na zaobserwowane poglądy, lęki i niepewność.
- Unikanie antagonizowania i polaryzacji relacji społecznych, łagodzenie komunikatów dotyczących osób niezaszczepionych.

DOBRA KOMUNIKACJA

Dobra komunikacja JEST myśleniem wspólnotowym, a nie antagonizującym.

Szukajmy, mimo dzielących nas różnic (światopoglądowych, kulturowych, religijnych, językowych i innych), tego, co nas łączy. Nie skupiajmy się na tym, co nas różni.

ZOBACZMY W ROZMÓWCY SIEBIE

Dobra komunikacja JEST przyjazna.

Czas poświęcany na rozmowy z innymi osobami warto okraszyć uśmiechem wynikającym z życzliwości okazywanej partnerowi w dyskusji. Nie chodzi tu, rzecz jasna, o śmiech dyskredytujący, lekceważący drugą osobę czy jej wypowiedź (wyśmianie, obśmianie).

OKAZUJMY ROZMÓWCY ŻYCZLIWOŚĆ

REKOMENDACJE "NA TAK"

Dialog służący dobrej komunikacji JEST oparty na szczerości i szacunku.

Dyskutując z innymi osobami, przekazujemy tylko takie informacje, co do których mamy pewność, że są prawdziwe (np. sprawdziliśmy ich źródła, a w przypadku rozbieżnych zdań – informacje zostały przez nas sprawdzone w różnych miejscach i porównane).

MÓWMY TO, CO WIEMY. MÓWMY PRAWDĘ

Istotą dobrej komunikacji JEST nie tylko mówienie, ale przede wszystkim uważne słuchanie.

Kiedy skupiamy się tylko na swojej wypowiedzi i na tym, jak wyrazić to, o czym chcemy mówić, wtedy zdarza się, że nie słuchamy zbyt uważnie naszego współrozmówcy. W rezultacie może umknąć nam kluczowa dla jego wypowiedzi kwestia. Możemy też niestety „iść na skróty” i przypisywać mu opinie, których tak naprawdę nie powiedział, ale które, jak nam się wydaje, charakteryzują naszego współrozmówcę.

UWAŻNE SŁUCHANIE TO KLUCZ DO WZAJEMNEGO ZROZUMIENIA I POROZUMIENIA

DOBRA KOMUNIKACJA

Dobra komunikacja NIE JEST walką.

Jeśli uczestniczymy w rozmowie, przerzucając się argumentami i rywalizując z drugą osobą, łatwo możemy uczynić ze swego współrozmówcy przeciwnika, a nawet wroga. W ten sposób dialog może się przerodzić w konflikt, który na długo poróżni dyskutujące strony.

NIE WALCZMY, DYSKUTUJMY

Dobra komunikacja NIE JEST możliwa bez zaangażowania obu komunikujących się stron.

Bez relacji nie ma dobrej komunikacji, a relacja tworzy się tylko wówczas, gdy jesteśmy zainteresowani naszym rozmówcą i tym, co chce nam powiedzieć.

NIE SKUPIAJMY SIĘ NA SOBIE, INTERESUJMY SIĘ NASZYM ROZMÓWCĄ

REKOMENDACJE "NA NIE"

Dobra komunikacja NIE JEST manipulacją.

W spotkaniu – online i offline – z drugim człowiekiem nie chodzi o doraźne osiągnięcie zakładanych celów, ale o wzajemne zrozumienie i porozumienie. Świadome ukrywanie, fałszowanie informacji oraz przedstawianie ich w korzystny dla siebie sposób może przynieść chwilowe korzyści, jednak w perspektywie długofalowej daje negatywne skutki. Postępując nieuczciwie, sami też przypisujemy rozmówcy ukryte, złe zamiary. Manipulując ludźmi, nie wzbudzamy ich zaufania, ale i sami, gubiąc się w meandrach uknutych intryg, gubimy zaufanie do innych.

NIE PRÓBUJMY MANIPULOWAĆ, BĄDŹMY SZCZERZY I UCZCIWI

Dobra komunikacja NIE JEST przemawianiem.

Dialog, jak wiadomo, to rozmowa dwóch osób, a zatem nie powinna być ona zdominowana przez jednego tylko uczestnika dialogu. By nie zniechęcić współrozmówcy do nas i poruszanego tematu, mówmy: tyle, ile trzeba (nie za krótko i nie za długo), zrozumiale i na temat.

NIE ZAWŁASZCZAJMY ROZMOWY, BĄDŹMY GOŚCINNI W KOMUNIKACJI

ŹRÓDŁA ILUSTRACJI

Ilustracja 1: Canva.com; autor songdech17: *Covid-19 or coronavirus vaccine in hand hold*. Licencja: Canva.pro (<https://www.canva.com/media/MAEKbw6LrgE>).

Ilustracja 2: Canva.com; autor Maksim Goncharenok: *People Holding Small Clear Glass Bottles*. Licencja: Canva.pro (<https://www.canva.com/media/MAEOnQqtc5g>).

Ilustracja 3: Pexel.com; autor Any Shverts: *Woman wearing face*. Licencja: CC0 (<https://www.pexels.com/photo/woman-wearing-face-mask-3902732/>).

Ilustracja 4: Pixabay.com; autor Geralt: *Keyboard*. Licencja: CC0 (<https://pixabay.com/pl/photos/klawiatura-komputer-facebook-597007/>).

Ilustracja 5: Pexel.com; autor Anna Nekrashevich: *Keyboard*. Licencja: CC0 (<https://www.pexels.com/photo/man-person-red-people-6476124/>).

Ilustracja 6: Canva.com; autor Neirfy: *Medical Law Concept*. Licencja: CC0 (<https://www.canva.com/media/MAEhFRc7KGc>).

Ilustracja 7: Canva.com; autor Tatyana Nekrasova: *Man wearing mask*. Licencja: CC0 (<https://www.canva.com/media/MAD5T-WmF7k>).

Ilustracja 8: Canva.com; autor Neirfy: *Medical Law Concept*. Licencja: CC0 (<https://www.canva.com/photos/MAEiuPsFGag-medical-law-concept/>).

Ilustracja 9: Canva.com; autor Neirfy: *Medical Law Concept*. Licencja: CC0 (<https://www.canva.com/photos/MAEiuPsFGag-medical-law-concept/>).

Ilustracja 10: Pexel.com; autor Tatyana Nekrasova: *Stethoscope, thermometer, and medical mask on pink background*. Licencja: Pexel.com (<https://www.canva.com/media/MAD4E7pQYQA>).

Ilustracja 11: Pexel.com; autor Nothing Ahead: *Person Holding Black Remote Control*. Licencja: Pexel.com (<https://www.pexels.com/photo/person-holding-black-remote-control-3721597/>).

Ilustracja 12: Pexel.com; autor Thirdman: *Person holding clear glass bottle*. Licencja: Pexel.com (<https://www.pexels.com/photo/covid-vaccine-5922100/>).

Ilustracja 13: Pexel.com; autor Thirdman: *Covid Vaccine*. Licencja: Pexel.com (<https://www.pexels.com/photo/covid-vaccine-5922101/>).

Ilustracja 14: Pexel.com; autor Thirdman: *Covid Vaccine*. Licencja: Pexel.com (<https://www.pexels.com/photo/covid-vaccine-5922100/>).

Ilustracja 15: Pexel.com; autor Alena Shekhovtcova: *Pills and capsules near vaccine*. Licencja: Pexel.com (<https://www.pexels.com/photo/pills-and-capsules-near-vaccine-for-covid-19-6075031/>).

Ilustracja 16: Pexel.com; autor Alena Shekhovtcova: *Glassware with pills and vaccine*. Licencja: Pexel.com Canva.com; autor (<https://www.pexels.com/photo/glassware-with-pills-and-vaccine-for-covid-19-6075024/>).

Ilustracja 17: Pexel.com; autor Alena Shekhovtcova: *Glass clean ampoule with vaccine*. Licencja: Pexel.com (<https://www.pexels.com/photo/glass-clean-ampoule-with-vaccine-for-covid-19-6074971/>).

Ilustracja 18: Pexel.com; autor Alena Shekhovtcova: *Glass bowl with vaccine for COVID 19*. Licencja: Pexel.com (<https://www.pexels.com/photo/glass-bowl-with-vaccine-for-covid-19-and-capsules-6075030/>).

Ilustracja 19: Canva.com; autor Tatyana Nekrasova: *Pandemic Corona Virus Concept*. Licencja: Canva. Free (<https://www.canva.com/photos/MAD8HILNaMc-pandemic-corona-virus-concept/>).

Ilustracja 20: Canva.com; autor Mawardibahar: *Covid vaccine bottle with close up view*. Licencja: Canva.pro (<https://www.canva.com/media/MAEZjjHAce0>).

Ilustracja 21: Pexel.com; autor Maksim Goncharenok: *Covid Vaccine Bottles on Blue Surface*. Licencja: Pexel.com (<https://www.pexels.com/photo/covid-vaccine-bottles-on-blue-surface-5994652/>).

Ilustracja 22: Pexel.com; autor Nataliya Vaitkevich: *Bottles Used for Medicines*. Licencja: Pexel.com (<https://www.pexels.com/photo/bottles-used-for-medicines-7526066/>).

Ilustracja 23: Pexel.com; autor Polina Tankilevitch: *Photo Of Person Holding Medicine*. Licencja: Pexel.com (<https://www.pexels.com/photo/photo-of-person-holding-medicine-3873137/>).

Ilustracja 24: Canva.com; autor tapanakorn: *Consult a doctor*. Licencja: Canva.pro (<https://www.canva.com/media/MAEI3ucq3KI>).

Ilustracja 25: Pexel.com; autor Karolina Grabowska: *Doctor offering choice to patient in office*. Licencja: Pexel.com (<https://www.pexels.com/photo/doctor-offering-choice-to-patient-in-office-4021817/>).

BIBLIOGRAFIA I NETOGRAFIA

- Bączkowska A., 2020: *Tematyka koronawirusa w polskiej prasie online – badanie korpusowe*. „Społeczeństwo i Polityka”, nr 4 (65), s. 195–224. Dostępny w internecie: <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-d5f4ac15-c1c8-4219-b6d9-8d3b960a198c> [dostęp: 12.12.2021].
- Brzeźniak F., 2020: *Epidemia strachu i wojenna mobilizacja. Pierwsze miesiące pandemicznego dyskursu publicznego w Polsce*. „Dyskurs & Dialog”, nr 6, s. 79–97.
- Cierpich-Kozieł A., 2020: *Koronarzeczywistość – o nowych złożeniach z członem korona w dobie pandemii*. „Język Polski”, nr 4, s. 102–117.
- Czachur W., 2020: *Lingwistyka dyskursu jako integrujący program badawczy*. Wrocław.
- Długosz P., 2020: *Trauma pandemii koronawirusa wśród krakowian*. Dostępny w internecie: <https://ifis.up.krakow.pl/wp-content/uploads/sites/9/2020/05/Trauma-koronawirusa-w%C5%9Brod-krakowian.pdf> [dostęp: 11.12.2020].
- Dobosz D., Gierczyk M., Nieduziak E., 2021: *Edukacja zdalna w województwie śląskim w dobie pandemii SARS-CoV-2. Pro Silesia*. Dostępny w internecie: <https://www.prosilesia.pl/resources/upload/aktualno%C5%Bci/Edukacja%20zdalna%20w%20wojewo%C5%9Bcie%20w%20do%C5%9Bcie%20pandemii.pdf> [dostęp: 10.12.2021].
- Gębka-Wolak M., 2020: *Jak polszczyzna radzi sobie z koronawirusem? O środkach językowych wykorzystywanych do opisu rzeczywistości w czasie pandemii*. „Dyskurs & Dialog”, nr 6, s. 159–173. Dostępny w internecie: <http://dyskursdialog.org/wp-content/uploads/2020/12/6-DD.pdf> [dostęp: 15.12.2021].
- Grice P.H., 1975: *Logic and conversation*. W: *Syntax and semantics*. 3: *Speech acts*. Red. P. Cole, J.L. Morgan. New York, s. 41–58.
- Jarosz E., Hetmańczyk H., Gierczyk M., Dobosz D., 2021: *Edukacja zdalna w okresie drugiej fali pandemii COVID-19. Przypadek gminy Ruda Śląska*. Katowice. Dostępny w internecie: <https://us.edu.pl/instytut/ipe/2021/08/31/raport-edukacja-zdalna-w-okresie-drugiej-fali-pandemii-covid-19/> [dostęp: 11.12.2021].
- Heitzman J., 2020: *Wpływ pandemii COVID-19 na zdrowie psychiczne*. „Psychiatria Polska”, nr 2, s. 187–198.
- Hess-Lüttich E.W.B., 2020: *Corona, Krise und Diskurs. Einige ethische Implikationen der deutschen Debatte zur Covid-Pandemie*. „Tekst i Dyskurs. Text und Diskurs”, nr 13, s. 217–234.
- Kamińska A., 2014: *Zamiast wstępu: możliwości i przestrzenie dialogu w świecie współczesnym*. W: *Jak możliwy jest dialog?* Red. A. Kamińska, E. Kraus, K. Ślęcka. Sosnowiec, s. 9–18.
- Kieraś W., Kobyliński Ł., Ogrodniczuk M., 2018: *Korpusomat – a tool for creating searchable morphosyntactically tagged corpora*. *Computational Methods in Science and Technology*, nr 24 (1), s. 21–27.
- Korpusomat: Instrukcja online: https://korpusomat.pl/statistics_manual [dostęp: 12.12.2021].
- Kosmalska W., 2020: *Język w czasie epidemii, epidemia w języku*. „Polonistyka. Innowacje”, nr 12, s. 209–220. Dostępny w internecie: <https://pressto.amu.edu.pl/index.php/pi/article/view/26265> [dostęp: 15.12.2021].

- Kozik E., 2021: *Jak troszczyć się o życie? Antyszczepionkowe narracje spiskowe w czasie pandemii COVID-19*. „Studia Etnologiczne i Antropologiczne”, T. 21 (1), s. 1–19. Dostępny w internecie: <https://journals.us.edu.pl/index.php/SEIA/article/view/9766> [dostęp: 11.12.2021].
- Kranert M. i in., 2020: *COVID-19: The World and the Words. Linguistic means and discursive constructions*. „DiscourseNet Collaborative Working Paper Series”, Special Issue: Discourse Studies Essays on the Corona Crisis, nr 2/9, s. 1–8. Dostępny w internecie: https://discourseanalysis.net/sites/default/files/2020-09/Kranert_et-al_2020_DNCWPS_2-9.pdf [dostęp: 11.12.2021].
- Krzewińska A., Dzimińska M., Warwas I., Wiktorowicz J., 2021: *Komunikacja naukowa w Polsce. Szczepionki, medycyna alternatywna, zmiany klimatyczne, GMO pod lupą*. Łódź.
- Kuligowska K., 2020: *Język w czasach zarazy. O wpływie pandemii na system leksykalny języka polskiego i rosyjskiego*. „Acta Polono-Rutenica”, nr 3, s. 109–126. Dostępny w internecie: <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-87d57a59-bb8f-4f70-aab0-4c795e1a2352> [dostęp: 12.12.2021].
- Laskowska E., 2017: *O stylu (stylach) komentarzy internetowych*. „Półrocznik Językoznawczy Tertium. Tertium Linguistic Journal”, nr 2 (1), s. 71–80.
- Oleksy i in., 2021: *Gotowość zaszczepienia się przeciwko COVID-19. Raport nr 3 z badania przeprowadzonego na Wydziale Psychologii Uniwersytetu Warszawskiego podczas epidemii COVID-19 w 2020 r.*, s. 1–3. Dostępny w internecie: https://covid.psych.uw.edu.pl/wp-content/uploads/sites/50/2021/03/Raport_gotowosc_zaszczepienia_COVID-19.pdf [dostęp: 13.12.2021].
- Pawińska M., Zyzik R., 2021: *Pandemia jako wyzwanie behawioralne*. Śliwowski P., Wincewicz A., współpraca. „Policy Paper”, nr 1, s. 1–28. Dostępny w internecie: https://pie.net.pl/wp-content/uploads/2021/02/PIE-PP_Pandemia-jako-wyzwanie-behawioralne.pdf [11.12.2021].
- Piekot T., 2014: *Analiza dyskursu jako mediacja – przypadek sporu o Murzynka Bambo*. W: *Dyskurs elit symbolicznych. Próba diagnozy*. Red. M. Czyżewski, K. Franczak, M. Nowicka, J. Stachowiak. Warszawa, s. 315–353.
- Słownik języka polskiego PWN*. Dostępny w internecie: <https://sjp.pwn.pl> [dostęp: 12.12.2021].
- Stosunek do szczepień ochronnych: sceptycyzm wobec nauki*, 2021. Warszawa. Dostępny w internecie: <http://www.ipwc.pw.edu.pl/pliki/IPWC-LXXVI.pdf> [dostęp: 15.12.2021].
- Smykała M., 2021: *Kategoria toposu w lingwistycznej analizie dyskursu na przykładzie badań polskiego i niemieckiego dyskursu migracyjnego*. „Tekst i Dyskurs. Text und Diskurs”, nr 15, s. 465–496.
- Strupiechowska M., 2018: *Udział post-prawdy w wywoływaniu i podtrzymywaniu panik moralnych*. „Zoon Politikon”, nr 9, s. 164–185.
- Szalonka A., 2020: *Społeczne uwarunkowania szczepień w Polsce w świetle badań ankietowych*. W: *Zdrowie i style życia. Determinanty długości życia*. Red. W. Nowak, K. Szalonka. Wrocław, s. 389–404.
- Sznajderman M., 1994: *Zaraza. Mitologia dżumy, cholery i AIDS*. Warszawa.
- Sztompka P., 2007: *Zaufanie. Fundament społeczeństwa*. Warszawa.

BIBLIOGRAFIA I NETOGRAFIA

Troszyński M. i in., 2020: Czas pandemii w polskich mediach społecznościowych, s. 1–46. Dostępny w internecie: https://www.civitas.edu.pl/wp-content/uploads/2020/07/czas_pandemii_w_polskich_mediach_spolecznosciowych.pdf [dostęp: 9.12.2021].

Urzędowska A., 2019: *Komentarz na facebooku jako quasi-gatunek internetowy – język i typologia*. „Język. Komunikacja. Informacja”, nr 14, s. 118–138.

Wawrzuta D., Jaworski M., Gotlib J., Panczyk M., 2021: *What Arguments against COVID-19 Vaccines Run on Facebook in Poland: Content Analysis of Comments*. „Vaccines”, nr 9, s. 1–12. Dostępny w internecie: <https://www.mdpi.com/2076-393X/9/5/481> [dostęp: 3.12.2021].

Włoskowicz W., 2020: *Koronawirus jako problem językoznawstwa polonistycznego*. „Poradnik Językowy”, nr 7, s. 98–111.

Wróblewski M., 2020: *Superroznosiciele wątpliwości. Sceptycyzm i teorie spiskowe w dobie koronawirusa*. „Dyskurs & Dialog”, nr 6, s. 23–40. Dostępny w internecie: <http://dyskursdialog.org/wp-content/uploads/2020/12/6-DD.pdf> [dostęp: 15.12.2021].

Wróblewski M., Meler A., Afeltowicz Ł., 2000: *Ryzyko, zaufanie, choroby zakaźne. Polki i Polacy o pandemii (wyniki badań M. Wróblewskiego, A. Meler i Ł. Afeltowicza)*. „Dyskurs & Dialog”, nr 6, s. 42–53. Dostępny w internecie: <http://dyskursdialog.org/wp-content/uploads/2020/12/6-DD.pdf> [dostęp: 15.12.2021].

Żerdziński M., 2021: *Problem antyszczepionkowy względem COVID-19: próba analizy postaw w kontekście postępowania. (Problem postaw antyszczepionkowych w dobie COVID-19 – analiza w kontekście wymiarów psychopatologicznych i oparte na doświadczeniu własnym propozycje postępowania)*. „Psychiatria”, s. 1–15. Dostępny w internecie: <https://journals.viamedica.pl/psychiatria/article/view/PSYCH.a2021.0035> [dostęp: 12.12.2021].

Żmigrodzki P., 2007: *Wielki słownik języka polskiego*. Dostępny w internecie: <https://wsjp.pl> [dostęp: 7.12.2021].

Żuradzki W., 2021: *Niewiedza, pułapki myślenia i zaufanie do nauki: dlaczego część ludzi nie chce się szczepić przeciw Covid-19?*, „Filozofia w Praktyce”, nr 7, s. 1–6 (bez numeracji ciągłej w obrębie tomu). Dostępny w internecie: <https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/handle/item/264942> [dostęp: 15.12.2021].

ISBN: 978-83-951069-7-2

Fundacja Wiedzy i Dialogu Społecznego Agere Aude
www.agereaude.pl